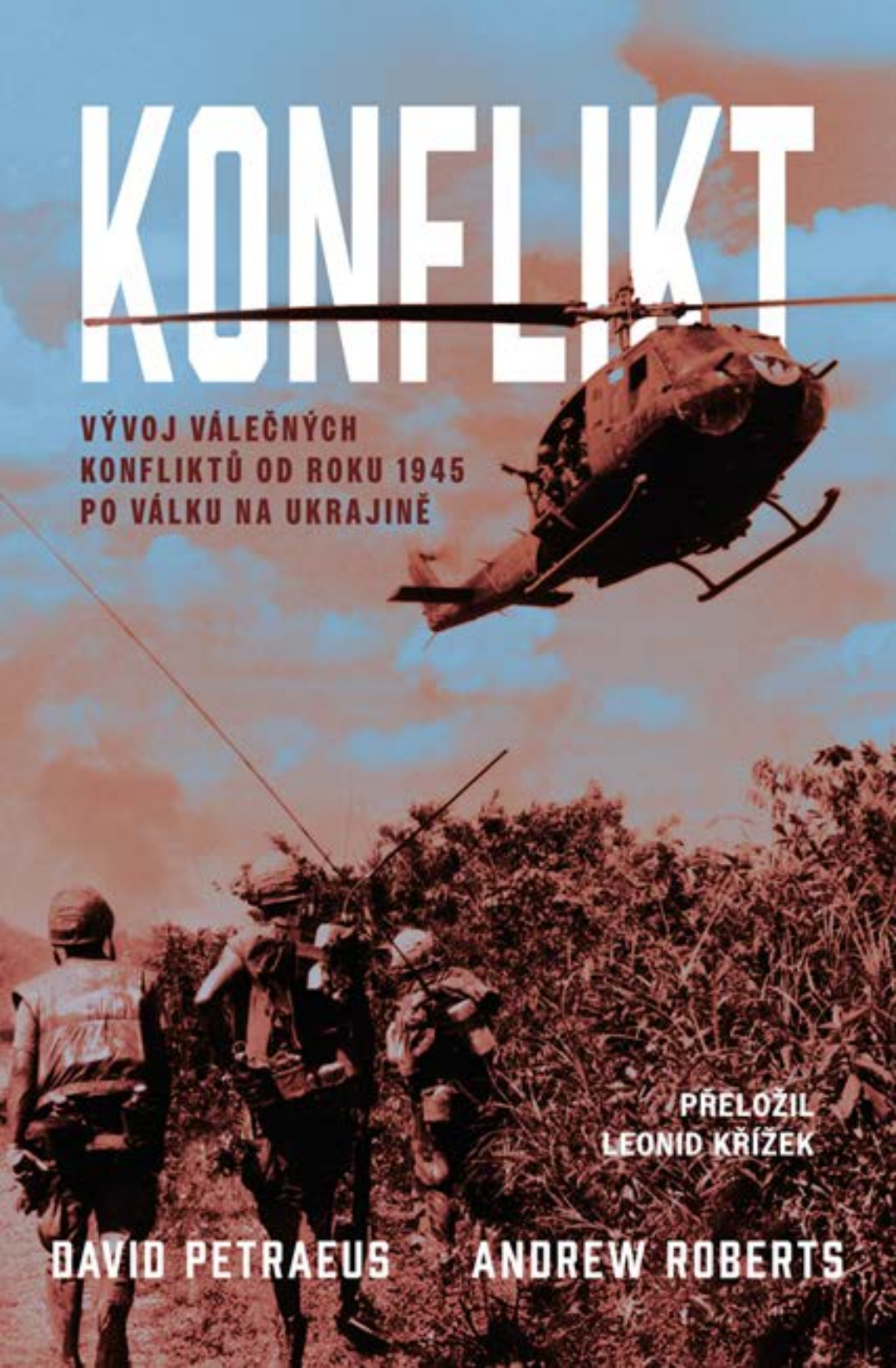

KONFLIKT

The background of the cover is a photograph of a military helicopter in flight, viewed from below. The helicopter is dark and has some markings. Below it, three soldiers are walking away from the viewer through a field of tall, dry grass or brush. The soldiers are wearing helmets and carrying gear. The sky is a mix of blue and orange, suggesting a sunset or sunrise. The overall tone is somber and military.

VÝVOJ VÁLEČNÝCH
KONFLIKTŮ OD ROKU 1945
PO VÁLKU NA UKRAJINĚ

PŘELOŽIL
LEONID KŘÍŽEK

DAVID PETRAEUS

ANDREW ROBERTS

KONFLIKT

Copyright © David Petraeus, Andrew Roberts, 2023

Všechna práva vyhrazena.

*Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu nakladatele.*

Translation © Leonid Křížek, 2025

Cover © Adéla Korbělářová, 2025

© DOBROVSKÝ s.r.o., 2025

ISBN 978-80-277-6665-9 (pdf)

DAVID PETRAEUS

ANDREW ROBERTS

KONFLIKT

**VÝVOJ VÁLEČNÝCH
KONFLIKTŮ OD ROKU 1945
PO VÁLKU NA UKRAJINĚ**

**PŘELOŽIL
LEONID KRÍŽEK**

David Petraeus: Mužům a ženám v amerických, koaličních a mezinárodních jednotkách hostitelské země, stejně jako diplomatům, tajným agentům a rozvojovým expertům, s nimiž jsem měl tu čest sloužit během téměř čtyř desetiletí v uniformě a ve vládní službě

Andrew Roberts: Simonu Sebagovi Montefioremu na paměť našeho čtyřicetiletého přátelství

ÚVOD	9
1. Smrt snu o míru	13
2. Dekolonizační války	43
3. Americká válka ve Vietnamu	81
4. Od Sinaje k Port Stanley	135
5. Rozuzlení studené války	169
6. Nový světový chaos	205
7. Válka v Afghánistánu	231
8. Válka v Iráku	273
Příloha A: <i>Bezpečnostní incidenty v Iráku</i>	331
Příloha B: <i>Velitelství</i>	332
Příloha C: <i>Plán Anakonda versus al-Káida v Iráku</i>	338
Příloha D: <i>Bitva o Sadr City</i>	339
9. Existenciální válka Vladimira Putina proti Ukrajině	341
10. Izrael a Gaza	393
11. Války budoucnosti	417
 PODĚKOVÁNÍ	 455
BIBLIOGRAFIE	467
POZNÁMKY	481

ÚVOD

Není mnoho vyšších pozitivních služeb, kterými může historik posloužit... než vysledovat příčiny válek, popsat jejich průběh, popsat prostředky, jimiž byly vedeny, a zjistit důvody, které vedly k vítězství jedné či druhé strany, popsat jejich následky a odhadnout podmínky, které mohou vést k válkám budoucím, a podmínky, za nichž budou vedeny.

**Inaugurační projev profesora Cyrila Fallse
po jmenování profesorem vojenské historie na univerzitě
v Oxfordu, 1946¹**

Ve čtvrtek 24. února 2022 v časných ranních hodinách zahájil ruský prezident Vladimir Putin operaci, o níž doufal, že bude rychlá a ničivá. Jednalo se o útok na Kyjev a další místa na Ukrajině. Cílem operace bylo svrhnout překvapivým útokem ukrajinskou vládu. Ačkoli, jak ukáže tato kniha, se vojenské konflikty od roku 1945 do značné míry změnily, Putin se záměrně rozhodl vést vojenské akce ve stylu druhé světové války, s ničivými následky jak pro Ukrajinu, tak pro Rusko.

Jedním z cílů této knihy je přiblížit Putinovo počínání na Ukrajině a zasadit jeho metody ozbrojeného konfliktu do správného historického kontextu; autoři však mají větší ambice než jen to. Pokusí se také ukázat, jak se vojenské síly na celém světě poučily – nebo naopak nepoučily – z každé předchozí války, když se snažily vytvořit prostředky k vedení další války, a také budou zkoumat, jaké osobní vlastnosti jsou potřebné pro úspěšné strategické vedení války.

Je důležité zdůraznit, čím tato kniha není. Není koncipována jako komplexní dějiny všech konfliktů od roku 1945; to by bylo v jediném svazku téměř nemožné. Místo toho se soustřeďuje pouze na konflikty, které přispěly k vývoji válčení. Nepojednává ani o politice, ani

o důvodech, proč války vznikají; záměrem autorů je zjistit, co se během těchto konfliktů dalo a co se děje na bitevních polích, když už ke konfliktům dojde. Pokud se válečné konflikty vyvíjely v nějakém směru – například v taktických koncepcích, při vývoji převratných nových zbraní, nebo když se obrana stala nadřazenou ofenzivě (či naopak) –, pak jsme je sem zahrnuli. Svě místo si v této knize najde úvaha o účinku zvýšené přesnosti protitankových zbraní v jomkipurské válce nebo taktika masivního tankového útoku ve válce v Perském zálivu, zatímco se nebudeme zabývat řadou menších, často partyzánských konfliktů, které byly v podstatě vedeny podle téměř stejných zásad jako ty ostatní.

Pruský vojenský filozof a teoretik Carl von Clausewitz popsal válku jako pokračování politiky jinými prostředky, a stejně jako v roce 1945 neskončila politika, neskončilo ani válčení. Naopak se od konce druhé světové války každoročně přinejmenším někde na zeměkouli odehrává nějaký konflikt. Dvacáté století bylo nejbrutálnějším ze všech mnoha staletí lidské existence; odhaduje se, že v první polovině dvacátého století zahynulo násilnou smrtí více lidí než ve všech předchozích staletích dohromady.

Co se týče dvacátého prvního století, do měsíce po invazi na Ukrajinu ztratilo Rusko dvakrát více vojáků než Spojené státy za dvacet let v Iráku, a předpokládá se, že do března 2023 počet ruských mrtvých dosáhne pětinásobku 13 300 vojáků, které ztratil SSSR za deset let v Afghánistánu v 80. letech 20. století. Válka tedy stále stojí za studium.

Prvních osm kapitol této knihy tvoří chronologický přehled vývoje válčení od konce druhé světové války. Devátá kapitola analyzuje rusko-ukrajinskou válku, přičemž zdůrazňuje ty její aspekty, které by mohly poskytnout vodítko k tomu, jak bude válka vypadat v budoucnu. Desátá kapitola pak vyvozuje poučení jak z války na Ukrajině, tak z předchozích kapitol a naznačuje, co můžeme očekávat ve válkách v jednadvacátém století. Soustředíme se na to, jak je důležité být na špičce nejmodernější vojenské technologie, a také na rozhodující roli, kterou hraje vedení, výcvik, morálka, vytváření koalic, doktrína, význam vysoce profesionálních poddůstojníků, a jaký význam má soutěžení v oblasti informací.

Strategické koncepce se od druhé světové války vyvíjely rychleji než v jakémkoli srovnatelném období v historii. Velitel za druhé

světové války používal v podstatě stejné struktury – sbory, divize, pluky, prapory –, jaké používal Napoleon na počátku devatenáctého století (i když s mnohem větší mobilitou, mohutnějším dělostřelectvem a dalšími metodami nepřímé střelby a s letectvem). Od té doby se však válčení vyvíjelo závratným tempem, zejména v posledních dvou desetiletích. Tato kniha popisuje, jak a proč došlo k zásadním změnám – a také jaký dramatický vývoj můžeme očekávat v nadcházejících desetiletích. Na rozdíl od všech předchozích prací na toto téma ji napsal renomovaný velitel bojových jednotek ve spolupráci s odborníkem na problematiku, uznávaným vojenským historikem. Každý z nich přinesl své poznatky z odlišné odborné profese a z odlišného úhlu pohledu.

Po ruské invazi na Ukrajinu jsme zjistili, že existuje jen velmi málo literatury, jež by tento boj zasazovala do kontextu *vojenské historie*, a to i přes záplavu často vynikajících prací zkoumajících jej v jeho politických, ekonomických a geostrategických souvislostech. Ve světě, který má k dispozici nákladně a pečlivě vyvíjené přesné zbraně a chytré bomby, se Rusové záměrně rozhodli vrátit k brutálnímu válečnému konfliktu ve stylu druhé světové války – a v některých částech Donbasu i ve stylu první světové války. Vojenská strategie a taktika prošly od roku 1945 obrovským vývojem; každý konflikt přináší poučení pro ten následující v mnoha aspektech, jak si ukážeme v následujících kapitolách. Jak si potom můžeme vysvětlit rozhodnutí Ruska vést válku připomínající Velkou vlasteneckou válku – jen s tím rozdílem, že tentokrát je Rusko spíše agresorem než obětí?

Rusko se v roce 1945 nezapomenutelně proslavilo za cenu potoků krve, které byly prolity proto, aby se svět zbavil nacistického zla. Z každých pěti vojáků zabitých v boji proti nacistickému Německu na bojištích druhé světové války čtyři padli na východní frontě. Přesto Rusko od roku 1945 stále snižuje svůj kredit za tuto velkou službu pro lidstvo, a to především v případě této nevyprovokované, bezohledné a neuvěřitelně kruté invaze na Ukrajinu, kterou rozpoutal prezident Putin. Tím, že ukážeme, jak se válčení vyvíjelo v různých podnebích, různými zbraněmi a v různých politických situacích v průběhu desetiletí od smrti Adolfa Hitlera, doufáme, že se nám podaří zdůraznit, jak podivně regresivní je současná rusko-ukrajinská válka. Válečnictví se vyvíjí; nezkostnatělo. Přesto je zjevně také schopno náhle a šokujícím způsobem zařadit zpátečku.

V každé kapitole také uvádíme příklady toho, jak strategické vedení, pokud pracuje správně, může změnit i ty nejzávažnější nepříznivé situace k lepšímu. Když však vedení selže, může se obrátit i téměř jisté vítězství v jistou porážku. Vůdci, z nichž někteří popsání v této knize jsou politici, zatímco jiní jsou vojáci, musí být schopni zvládnout čtyři hlavní úkoly.² Za prvé musejí komplexně pochopit celkovou strategickou situaci v konfliktu a vypracovat vhodný strategický postup – v podstatě správně realizovat generální linii. Za druhé musejí být schopni sdělovat tuto generální linii, tedy strategii, účinně v celé šíři a rozsahu podřízeným strukturám a všem ostatním zúčastněným osobám. Za třetí musejí dohlížet na realizaci této generální linie a řídit neúnavně a odhodlaně realizaci tažení. A konečně musejí stanovit, jak je třeba generální linii vylepšovat, přizpůsobovat a rozšiřovat tak, aby mohli znovu a znovu plnit první tři úkoly.

Vzorovými příklady vystupujícími z těchto stránek jsou státníci a vojáci, kteří tyto čtyři úkoly plní správně. Historie nám ukazuje, že výjimečné strategické vedení je jediným absolutním předpokladem úspěchu, ale také že se vyskytuje stejně vzácně jako černá labuť.

SMRT SNU O MÍRU

1945–1953

Může se ukázat, že třetí světová válka bude za hranicí toho, co civilizovaná společnost dokáže unést, možná dokonce i za hranicí naší další existence jako světa lidí.

Projev Jana Christiana Smutse
před Organizací spojených národů, 1. května 1945

Bezprostředně po skončení druhé světové války, která byla tak strašná a přinesla tolik utrpení a při níž zahynulo až 60 milionů lidí, se zrodil sen, že by mohl na zemi nastat mír. Tuto naději podpořil zdánlivý konec ultranacionalismu a zrod Organizace spojených národů, jejíž zakládací listina vyhláší odhodlání „uchránit budoucí pokolení metly války“ tím, že lid spojených národů bude „pěstovat snášenlivost a navzájem žít v míru jako dobří sousedé“.¹ Pod seznam „občanů světa“ se podepsalo téměř milion lidí, kteří se zavázali, že odstraní války tím, že zruší národy a vytvoří Spojené státy světa. V podobném záchvatu idealismu měsíce po kapitulaci Japonska zrušil prezident Truman Úřad pro strategické záležitosti, zahraniční zpravodajskou službu USA (a předchůdce CIA).

Po norimberském procesu, jehož obžaloby se zaměřovaly spíše na nacistické špičky a jejich vedení agresivní války než na vyhlazování Židů, se zrodila naděje, že by se lidstvo mohlo vzdát invazí a válek jako prostředků k řešení mezinárodních sporů. Celosvětové volání „Už nikdy více“ se týkalo jak vpádů do zemí, tak i zruďných zločinů nacistické éry. Bylo to stejně ušlechtilé jako naivní.

Bezprostřední poválečné období začalo dobře, pokud se týká válčení zahrnujícího vpády přes hranice, ačkoli dvoje dělení, které v tomto období provedla Británie – rozdělení indického subkontinentu v roce 1947 a mandátní Palestiny v roce 1948 –, přineslo těžké a traumatizující konflikty, které přetrvávají dodnes. Podobně čínská občanská válka vedla k nezávislosti Formosy (dnešní Tchaj-wan), což stále představuje potenciální globální ohnisko konfliktu. Koncem 40. let 20. století proto nedošlo ke skutečným přeshraničním invazím, ale byla zaseta semínka nespokojenosti a napětí, která i dnes mohou přerůst v otevřený konflikt. Jak to v devatenáctém století formuloval britský právník sir Henry Maine: „Válka je nejspíš stejně stará jako lidstvo samo, ale mír je moderní vynález.“² Dokonce i dvě století po jeho výroku je mír vynálezem, který stále ještě trpí dětskými nemocemi.

Mnohem silnější než sny o míru, jenž zabránil přeshraničním invazím, byla na konci 40. let 20. století hrozba jaderného zničení, přinejmenším poté, co Sovětský svaz vyzkoušel 29. srpna 1949 v Semipalatinsku v Kazachstánu „RDS-1“, svou první atomovou bombu. Do konce první studené války provedly Spojené státy 1 032 jaderných zkoušek a Sovětský svaz dalších 715. Více než polovina sovětských testů byla provedena v Semipalatinsku, což mělo vážné následky pro další generace místního obyvatelstva včetně vysokého výskytu rakoviny, genetických a dalších vrozených vad.

Po 29. srpnu 1949 se svět poprvé setkal s reálnou možností vzájemně zaručeného zničení, obvykle označovaného pronikavě výmluvnou zkratkou MAD (Mutually Assured Destruction). Reálná možnost vzájemného zničení změnila studenou válku, protože, jak to stručně vyjádřil jeden vojenský historik, „totální válka mezi státy disponujícími [atomovými a jadernými] zbraněmi nesla riziko totální sebevraždy, což stanovilo novou horní hranici racionality síly.“³ Dr. Henry Kissinger, jeden z prvních teoretiků jaderné strategie, to vyjádřil stejně pochmurnými slovy, když napsal: „Krátkce po Hirošimě a Nagasaki dosáhla rizika, jež přineslo využití jaderných zbraní, nedohledné výše a kalkulování zisků a nákladů tu ztratilo smysl.“⁴ V tomto světle se prvořadým úkolem americké strategie stalo odstrašování – to, co Kissinger popsal jako „psychologickou strategii negativních cílů“.⁵

Ačkoli prezident Dwight Eisenhower se svými poradci neoficiálně uvažoval o tom, že by se v Tchajwanském průlivu mohly použít taktické jaderné zbraně... „přesně tak“ jako projektily nebo cokoli jiného,

na veřejnosti byl daleko opatrnější.⁶ V Ženevě v červenci 1955, na prvním anglo-americko-ruském summitu od konce druhé světové války, zdůraznil, jaké vzájemně zaručené ničení by jaderná válka přinesla, až by vítr roznese radioaktivní izotopy, a tím pádem by na severní polokouli došlo ke zničení života ve všech jeho formách.⁷

Tato pravda se stala ještě zřejmější, jakmile tonáž jaderných zbraní měřená v megatunách, kterou disponují jaderné mocnosti, exponenciálně vzrostla. Hirošima byla zničena 14kilotunovou bombou a Nagasaki bombou o síle 20 kilotun, což odpovídá 14 000 a 20 000 tunám TNT. V porovnání s dnešními megatunovými hlavicemi, které dosahují síly 1 milionu tun TNT, to byly zanedbatelné hodnoty.⁸ Pokud by bomba o síle 1 megatuny vybuchla v optimální výšce, zničila by každou cihlovou budovu v okruhu 5,6 km a způsobila značné škody až do vzdálenosti 21 km. Suché listí by se vznítilo až do vzdálenosti 17,6 km a lidé uvnitř svých domů by utrpěli popáleniny druhého stupně. Po směru větru by záření oběti rychle zabilo anebo by u nich po dobu několika měsíců pomalu vyvolávalo rakovinu. Postižené by pálila kůže a měli by vnitřní krvácení. Historikové jaderné strategie Lawrence Freedman a Jeffrey Michaels zdůrazňují, že jaderné zbraně ve studené válce „byly očividně nekomplikovaným nástrojem a měly být použity stejně nekomplikovaným způsobem“.⁹

Po první světové válce se mnozí domnívali, že hromadění zbraní je ve své podstatě destabilizující, ale studená válka tuto představu vyvrátila: země s rozsáhlým jaderným arzenálem zjistily, že jaderná hrozba poutá myšlení světových vůdců a úspěšně odrazuje velmoci od vzájemného konfliktu, byť ve prospěch lokálních konfliktů a zástupných válek. V roce 1952 otestovaly USA svou první vodíkovou bombu (lehkovážně přezdívanou „Ivy Mike“) a následujícího roku zjistily, že Sověti úspěšně otestovali její protějšek, přezdívaný „Joe 4“. Aby nezůstal na světové scéně pozadu, oznámil Winston Churchill, že Británie v únoru 1952 vyrobila vlastní atomovou bombu (vodíkovou bombu pak v roce 1957). Následovala Čína, která dosáhla jaderné kapacity v roce 1967, Izrael (pravděpodobně) v roce 1967, Francie v roce 1968, Indie v roce 1974, Pákistán v roce 1998 a Severní Korea v roce 2006.

Teprve v roce 1972 si prezident Spojených států Richard Nixon a sovětský vůdce Leonid Brežněv uvědomili, že balistické mezikontinentální střely osazené několika hlavicemi, které dokážou současně

zasáhnout několik cílů (MIRV), znamenají, že počet bojových hlavic se může tak výrazně zvýšit, že by překonaly jakoukoli obranu proti balistickým střelám (ABM). Výsledkem byla Smlouva o omezení strategických zbraní, která snížila počet střel ABM a MIRV na minimální stav. Prostředkem, jenž zabránil, aby ofenziva zcela překonala obranu, a tím zvýšila přitažlivost překvapivého útoku („první úder“), se staly nezranitelné ponorky s jadernými zbraněmi.

Odstrašující účinek faktoru MAD závisel na jistotě, že oba protivníci si i po prvním úderu ponechají dostatek jaderných zbraní, aby způsobili druhé straně nepřijatelné škody.¹⁰ V 80. letech 20. století se díky rychlému zdokonalení technologie MIRV zvýšila přesnost a pružnost navádění, což znamenalo, že faktickými cíli už nebyly rozsáhlé městské oblasti, ale konkrétní vojenské struktury. To následně vedlo ke koncepci „řízené“ nebo „omezené“ či „taktické“ jaderné války, jež byla popsána jako „jemnější, mírnější a chirurgicky přesnější jaderná válka; možné rozšíření konvenční války“. Více to připomínalo tu válku, jakou si představoval Eisenhower v Tchajwanském průlivu a kterou občas rád vyhrožuje Vladimir Putin na Ukrajině.¹¹

V březnu 1983 zahájil prezident Ronald Reagan projekt Strategické obranné iniciativy, jehož cílem bylo vyvinout vesmírný systém protiraketové obrany. V září byl teprve v plenkách, když nefunkční sovětský satelitní systém včasného varování ohlásil údajný americký raketový útok, který byl ve skutečnosti důsledkem odrazu slunečního světla od vrcholů mraků.¹² Naštěstí na sovětské úrovni místního velení zvítězil zdravý rozum a žádný scénář soudného dne se nekonal. V září 1987 Reagan a sovětský generální tajemník Michail Gorbačov ve společném prohlášení na summitu USA a Sovětského svazu deklarovali své „upřímné přesvědčení, že jadernou válku nelze vyhrát a nikdy nesmí být vedena“.¹³

Pokud by však k takové válce došlo, hodně by záleželo na osobnostech jednotlivých světových vůdců – a na jejich reakci na zprávu o útoku. Jak napsali Freedman a Michaels, taková reakce by mohla zahrnovat „bezohlednou zuřivost, letargickou podřízenost, zbabělou ustrašenost nebo pevnou a rozhodnou akci“, z nichž první a poslední by mohly skončit vyhlazením lidstva.¹⁴ Ani tyto reakce nepředstavují úplný výčet. Někteří kritici jaderné energie tvrdí, že život na Zemi zanikne při největší jaderné katastrofě, ale to není

pravda: pouze životy lidí a jiných větších živočichů. Ještě než poslední člověk v poslední jeskyni podlehně rakovině vyvolané jadernými zbraněmi, zdědí Zemi švábi, krysy a další podobné druhy a ve městech proměněných v moře skla se znovu rozběhne evoluční cyklus. Modrá planeta by nadále obíhala kolem Slunce, jenom my bychom na ní chyběli.

Výsledkem tohoto až příliš snadno představitelného a konkrétního scénáře je odmítnutí použití jaderných zbraní, které tak od bombardování Hirošimy a Nagasaki v srpnu 1945 za více než tři čtvrtě století nikoho nezabily (i když za kubánské krize v roce 1962 k tomu bylo blízko). V jistém smyslu jaderné zbraně udržely mír tím, že omezily války: pomohly omezit válčení po druhé světové válce na menší, sice časté, ale méně ozbrojené konflikty, kterých bylo od roku 1945 v závislosti na způsobu jejich počítání 150 až 300. To znamená, že se jaderné zbraně staly základem pro udržení míru.¹⁵ „Padesát milionů lidí, kteří od té doby zemřeli ve válkách,“ napsal před dvaceti lety vojenský historik John Keegan, „bylo z velké části zabito levnými, masově vyráběnými zbraněmi a municí malé ráže, která stála jen o málo víc než tranzistorová rádia a baterie se suchými články, jež od té doby zaplavily celý svět.“¹⁶

Přestože nebezpečí jaderné výměny v uplynulých sedmi desetiletích vedlo velmoci k opatrnosti v mezinárodní politice, chvála MAD byla vzácná. Ne méně než osm Nobelových cen bylo uděleno jednotlivcům a organizacím za jejich obhajobu jaderného odzbrojení, ale oceněn byl pouze jeden zastávce jaderného odstrašování – Thomas Schelling v roce 2005, a to v oblasti ekonomie.¹⁷

Historici dlouho diskutovali o tom, kdo je zodpovědný za studenou válku, která vypukla jen několik měsíců po kapitulaci Japonska a již v době leteckého mostu do Berlína v červnu 1948 až květnu 1949 málem přešla do „horké“ fáze. Od otevření sovětských archivů na počátku devadesátých let 20. století je však zřejmé, že Josif Stalin měl od samého konce druhé světové války v úmyslu rozšířit marxismus-leninismus všude tam, kde viděl nedostatek západní rozhodnosti. Lenin přece prohlásil, že střet mezi komunismem a kapitalismem je nevyhnutelný a neodvratný, a načasování studené války v době, kdy bylo Německo slabé a Evropa zbídačená, se jeho nástupci zdálo příznivé, stejně jako relativní rozložení vojenských sil. „Moc

vytvořit nesmiřitelnou nepřátelskou světovou mocnost a realizovat konfrontaci byla v rukou jednoho muže,“ uzavřel Robert Conquest, největší ze sovětologů. Sen o míru nezemřel sám od sebe, zavraždil jej Josif Stalin.

Diplomat George Kennan, píšící z Moskvy, Stalinovy záměry rozpoznal a popsal je ve slavném „Dlouhém telegramu“, jež odeslal v únoru 1946 a který byl následně zveřejněn ve vlivném časopise *Foreign Affairs* pod pseudonymem „X“. V březnu téhož roku varoval před Stalinovou nesmiřitelností také Winston Churchill ve svém projevu o železné oponě na Westminster College ve Fultonu ve státě Missouri. Svět se dozvěděl, že šířitel a podněcovatel teroru ovládá obrovskou jednolitou armádu – a rychle zvětšuje vlastní impérium.

Vše, co následovalo po potlačení pluralitní politiky ve východní Evropě, přímo vycházelo ze Stalinova záměru zhoršit vztahy a vést ideologickou válku se Západem: masové zastrašování během polských voleb v lednu 1947, vynucená abdikace rumunského krále Michala v prosinci 1947, komunistický puč v Československu v únoru 1948 a blokáda Berlína o čtyři měsíce později.

Proto prezident Truman reagoval jako skutečný státník a zřídil Ústřední zpravodajskou službu. Učinil tak 11. září 1947 a o dva měsíce později ji jeho Rada národní bezpečnosti pověřila prováděním tajných akcí. Technicky vzato byl pokus Sovětského svazu o blokádu Berlína v červnu následujícího roku *casus belli*, ale Truman a britský premiér Clement Attlee se rozumně rozhodli interpretovat jej spíše jako intenzivní provokaci.¹⁸ Reagovali na ni leteckou dopravou zásob do města, provázenou obrovskými náklady; byla to pozoruhodně efektivní operace, která trvala jedenáct měsíců. Výsledkem sovětské provokace byl přesný opak toho, co si Moskva přála, což je jev, na který budeme v této knize pravidelně upozorňovat. V dubnu 1949, deset měsíců po leteckém mostu, dvanáct států, které se sjednotily v touze po kolektivní bezpečnosti proti sovětské agresi, založilo NATO. Když o třiasedmdesát let později, v důsledku Putinovy invaze na Ukrajinu, požádaly o vstup Švédsko i Finsko, čítala aliance již třicet členských zemí.

ČÍNSKÁ OBČANSKÁ VÁLKA: ČANKAJŠKOVO SELHÁNÍ VE SNAZE O CENTRALIZOVANÉ VELENÍ

Jaderné zbraně se díky své schopnosti přivodit konec světa staly deštníkem, pod nímž konvenční války často spíše vzkvétaly, než aby zanikly. Jejich existence však neovlivnila čínskou občanskou válku, která je dodnes z hlediska počtu zúčastněných osob největším vojenským střetnutím od druhé světové války, válkou, která určila čínské dějiny pro následující generace a představuje moderní zkušenost celého světa až do dnešních dnů.

V letech před druhou světovou válkou trpěla Čína krutě vojenskou expanzí císařského Japonska na své území. Po válce se 80 000 čínských vojáků Čankajškovy Šesté armády vydalo do Nankingu, aby získali zpět své hlavní město. V Šanghaji mezitím bohatí čínští obyvatelé města vítali jako hrdiny chudé rolnické vojáky Devadesáté čtvrté armády: osvobození byli elegantně oblečeni do hedvábných šatů, osvoboditelé měli štěstí, pokud měli aspoň slaměné sandály.¹⁹ Čínští nacionalisté však věděli, že jejich boj není u konce, protože z trosek japonské porážky se znovu vynořil dřívější nepřítel. Sovětský svaz získal kontrolu nad všemi strategickými body v Mandžusku, klíčové oblasti na severu, a nebyl to Čankajšek*, komu by ji chtěl přenechat.

Mao Ce-tung bojoval s čínskými nacionalisty téměř dvě desetiletí. Na konci druhé světové války ovládal statisíce partyzánů, většinou rozptýlených v odlehlých venkovských oblastech severní Číny. Japonská invaze prospěla Maovým partyzánům v jejich boji proti Čankajškově kuomintangské armádě, které Japonci způsobili značné ztráty. V roce 1945 čítala Maova Národní revoluční armáda více než milion bojovníků a v oblastech kontrolovaných komunisty žilo 100 milionů Číňanů.

Pro Čínu, dnes jednu ze dvou světových supervelmocí, jsou důležité okolnosti jejího novodobého vzniku coby komunistického režimu. Vytvořil se mýtus, který Komunistická strana Číny usilovně šíří, a sice že zvítězila, protože čínský lid toužil po marxismu-leninismu. To je nesmysl. Ve skutečnosti je klíčem k pochopení výsledku války uvědomit si, že Čankajšek – někdy ne vlastní vinou – nedokázal řádně plnit čtyři úkoly strategického vůdce uvedené v našem úvodu, zatímco Mao Ce-tung je nakonec všechny úspěšně zvládl.

* Čínsky v pinyinu Jiang Jieshi, v českém přepisu Ťiang Ťie-š'. (pozn. překl.)

V říjnu 1945, krátce po japonské kapitulaci, se Mao a Čankajšek poprvé po dvaceti letech setkali v Čchung-čchingu, Čankajškově válečném hlavním městě; Mao doprovázel americký velvyslanec v Číně. Veškerá naděje, že by obě strany mohly být schopny spolupracovat, se i přes Maovu deklaraci, že „všechny strany se musí sjednotit pod vedením předsedy Čankajška a vybudovat moderní Čínu“, brzy rozplynula. Po návratu ke svým stoupencům jim Mao sdělil, že deklaraci považuje za „pouhý cár papíru“.²⁰ Na konci jara 1946 vypukly boje. Přestože se podařilo dosáhnout několika vítězství proti severním základnám komunistů, kteří od ledna do března 1947 obsadili 150 měst, Kuomintang poté nedokázal po celý zbytek války získat jediné větší vítězství.

Od roku 1937 do roku 1945 probíhaly v Číně dvě války – národní válka odporu proti Japoncům a pokračující občanská válka mezi Kuomintangem a komunisty, přičemž na první z nich se mnohem více podílel Kuomintang, jenž také utrpěl mnohem větší ztráty.²¹ Během války proti Japonsku, v níž zahynulo 14 až 20 milionů Číňanů, trpěla Čína děsivou venkovskou chudobou a mezi čínskými pobřežními městskými elitami a Japonci existovala značná míra spolupráce, která oslabovala stát a jeho představitele, v neposlední řadě také proto, že se v Číně rozmohla korupce a rozběhla inflace.²²

Korupce byla (a je) nebezpečná nejen proto, že odvádí zdroje potřebné pro válečné úsilí, ale také proto, že naprosto demoralizuje vojáky a občany, kteří jsou jejími oběťmi. „Poté co Čankajšek okusil okamžik vítězství,“ zdůrazňuje historik Rana Mitter, „naskytl se mu pohled na zkázu jak zahraniční, tak domácí... Americké rozčarování z vlády v Čchung-čchingu bylo podníceno zkázou režimu, který Číně vládl. Nacionalisté měli velkolepé vize, ale realitou byl masový hlad, korupce úředníků a brutální totalitní stát.“²³

Bylo to do značné míry proto, že hlavní tíhu bojů proti Japoncům spíše než komunisté nesl Kuomintang, který byl v době náhlé kapitulace Japonska 1. září 1945 téměř vyčerpán.²⁴ Stále však představoval čínskou vládu se všemi pravomocemi v oblasti daní, branné povinnosti a politického patronátu, které s tím souvisely.²⁵ A Čankajšek, jenž se v roce 1943 zúčastnil konference Spojenců v Káhiře a setkal se s Churchilllem a Rooseveltem, byl stále uznávanou osobností na světové scéně. Příběh čínské občanské války je tak v podstatě příběhem Čankajška a jeho vyšších velitelů, kteří zahodili všechny výhody,

které měli, zatímco Mao přežil do té doby, než byl schopen zahájit ničivé protiútoky.²⁶

Při pohledu na síly na papíře je skutečně překvapivé, že občanská válka v roce 1945 vůbec vypukla, nemluvě o tom, že ji Čankajšek prohrál. Kuomintang měl ve zbrani 2,6 milionu mužů, zatímco komunisté méně než půl milionu, z nichž jen polovina měla pušky.²⁷ Kuomintang kontroloval většinu klíčových čínských měst, zatímco komunisté se omezovali na své venkovské základny na severu. Přesto neukáznená povaha příslušníků strany Kuomintangu, která byla skrz naskrz prolezlá soupeřícími egoisty a frakcemi, znamenala, že hlavní zájem se zaměřoval spíše na vnitrostranické problémy než na společného nepřítele a jen málokdo ve straně tušil, jaké hrůzy komunisté nakonec ve své zemi napáchají.

Vzhledem k Maově impozantní bojové síle a územním ziskům v důsledku oslabení vlády a armády Kuomintangu a Stalinovým klíčovým opěrným bodům v Mandžusku se Maovi naskytla jasná příležitost spojit se se Sověty a vytvořit pás komunisty ovládaného území, které by se táhlo od Mongolska přes Mandžusko až k Sovětskému svazu. Státisíce čínských komunistických vojáků postupovaly na sever vstříc Rudé armádě a v dubnu 1946 Sověti konečně přenechali Mandžusko komunistické Číně.

Čínskou občanskou válku historici obvykle dělí na tři velká tažení: liao-šenské tažení od května do listopadu 1948 usilující o kontrolu Mandžuska, pching-tínského tažení od listopadu 1948 do ledna 1949, jehož cílem byl Peking a Tchien-ťin, a současně probíhající chuaj-chajské tažení v severní Číně. Právě v průběhu chuaj-chajského tažení zvítězili v občanské válce, která do té doby mohla pravděpodobně dopadnout jakkoli, komunisté. Jen během těchto tří kampaní utrpěl Kuomintang ztrátu více než 1,5 milionu mužů oproti ztrátě čtvrt milionu na straně komunistů.²⁸

Pokud je prvním úkolem strategického vůdce správné uchopení velké generální linie, Čankajšek výrazně selhal. Občanské vůdce, kteří spolupracovali s Japonci v pobřežních městech, ostrakizoval právě v době, kdy zoufale potřeboval jejich podporu. Příliš centralizoval moc ve svých rukou a tím si odcizil důležité vůdce Kuomintangu v Mandžusku, Sin-ťiang a v jihozápadní Číně. Na komunisty zaútočil příliš brzy po setkání s Maem, a ztratil tak podporu klíčových osobností Trumanovy administrativy. Přestože na

přelomu let 1946 a 1947 obsadil jistá území, nepodařilo se mu je udržet. Jeho politika vůči mocným místním vojenským velitelům*, kteří ovládali velkou část Číny, spočívala spíše v boji než v jejich usmířování a koncem roku 1948 se dopustil několika důležitých taktických chyb.²⁹

Čankajškova strategie koncentrace sil ve městech a jejich rozptýlení podél železničních tratí je učinila zranitelnými vůči vysoce mobilním komunistickým partyzánům. V tak rozlehlé zemi, jakou je Čína, byly zásobovací linie vždy v nebezpečí a ty řídce rozptýlené kuomintangské byly pravidelně přerušovány. Čankajškovo rozhodnutí prodloužit komunikační linie a pokusit se znovu dobýt severovýchod, kde komunisté dostávali podporu ze SSSR, bylo veskrze chybné.³⁰ Toto konstatování je o to překvapivější, že Čankajšek se v bojích s Japonci projevil jako impozantní velitel. Snad proto byl uctíván svým štábem, jehož členové, jak zaznamenal jeden historik, „měli tendenci soupeřit mezi sebou o jeho přízeň. To omezovalo jejich nezávislost a rychlost jednání, protože spíše čekali na jeho slovo, než aby využívali vlastní iniciativy“.³¹ Tento jev se ovšem netýkal jen čínské občanské války. Jakkoli může být příjemné slyšet papouškovat vlastní názory, generál potřebuje ve svém štábu profesionální opozičníky, má-li být štáb efektivní.

Naproti tomu Mao rozuměl strategickým i taktickým situacím, kterým čelil, a jeho generální linie byla správná. Chápal, že je důležité zůstat agilní, a ne, jak sám říkal, „učinit z udržení nebo obsazení nějakého místa náš hlavní cíl“.³² Studoval *Umění války* Mistra Suna, čínského teoretika války z let 550–500 př. n. l., a naučil se, že je výhodné vyhnout se přímé konfrontaci, pokud je lepší strategií nepřímé manévrování. Navzdory počáteční slabosti svých pozic se díky četbě Mistra Suna naučil také využívat sílu a vyhodnocovat riziko, cvičit se v klamání nepřítele a pokud možno dělat opak toho, co nepřítel očekává.³³

Maovi pomohlo, že měl konečnou kontrolu nad politikou a strategií a měl diktátorské pravomoci, o kterých si Čankajšek, který byl nicméně obviňován, že je diktátor, mohl nechat jen zdát. Marxistická

* V úvodních fázích občanské války se obyvatelé některých vesnic a oblastí sami ozbrojovali, aby se mohli postavit oběma stranám – tento jev můžeme pozorovat i v jiných občanských válkách od Anglie až po Rusko.

ideologie byla navíc na místní úrovni vykládána velmi pružně, protože na rozdíl od Kuomintangu byli komunisté ochotni uzavřít dohodu prakticky s kýmkoli a za jakýchkoli okolností; dokonce naverbovali 200 000 vojáků loutkového státu Mandžukuo, kteří bojovali na japonské straně. S jakoukoli skutečnou opozicí vůči komunistické vládě se vypořádali bezohledně; během války bylo popraveno ne méně než 150 000 vojáků, často po předchozím mučení.³⁴

Komunisté prováděli na venkově nemilosrdnou politiku přerozdělování půdy a po vynešení rozsudků „lidových soudů“ nadšeně zbili a popravili milion místních statkářů a vlastníků půdy. Vzhledem k tomu, že přibližně 90 % čínského obyvatelstva tvoří venkovští rolníci, byl díky příslibům půdy a osvobození nucený nábor do komunistické armády snesitelnější. Pro čínského statkáře znamenalo vlastnictví pouhých dvou třetin akru půdy rozsudek smrti. Nešlo ani tak o spontánní získávání čínského rolnictva pro principy marxisticko-leninského učení, jako spíše o zábor půdy a často o urovnávání dávných místních křivd.³⁵ Jak však upozorňuje jeden z historiků, „jak nacionalisté, tak komunisté se uchýlovali k otřesným strategiím včetně politiky spálené země, zaplavování rozsáhlých pozemků, teroru městského obyvatelstva, vražedných čistek a využívání vyhladovění jako vojenské taktiky“.³⁶

V tomto případě, jak často uvidíme v následujících letech, Spojené státy váhavě a nedůsledně podporovaly jednu stranu (Kuomintang), zatímco Rusové podporovali stranu druhou (komunisty). Zástupné války tohoto druhu se brzy staly v období po druhé světové válce tak všudypřítomné, že přímá intervence velmocí byla spíše výjimkou než pravidlem.³⁷ Tím, že velmoci takto využívají zástupné síly k vedení válek mezi sebou, čelí obvinění, že jsou pokrytecky ochotny bojovat do posledního Číňana, Angolana, Nikaragujce – anebo v současné době do posledního Ukrajince.

Američané se z Číny stáhli v lednu 1947, i když až do poloviny roku 1948 poskytovali Kuomintangu poradce a vybavení. Do té doby ztratil Čankajšek více než milion mužů a válku zjevně prohrával. Historici budou nadále diskutovat o tom, zda prezident Truman „prohrál Čínu“, nicméně toto obvinění ho bude provázet po zbytek jeho kariéry – a přidá se k triumvirátu Trumanových závažných rozhodnutí s dalekosáhlými následky ve východní Asii, mezi něž patří jaderné zničení Hirošimy a Nagasaki a brzy se k nim zařadí i americká

účast v korejské válce. Z historického hlediska však zahraniční intervence v občanských válkách jen zřídka ovlivňuje jejich výsledek, jak ukázaly již občanské války ve Španělsku a v Rusku.

Během dvou let, které uplynuly od srpna 1945, se komunistická Čínská lidová osvobozenecská armáda (ČLOA) díky násilným odvodům rolníků v dobytých oblastech a přijímání dezertérů z Kuomintangu do svých řad zečtyřnásobila. Vojáci Kuomintangu měli zpočátku ve výzbroji tři miliony pušek a 200 000 kulometů ukořistěných Japoncům, ale místo aby opustili pozice, které nebylo možné ubránit, raději vyslali další elitní jednotky, jež byly později obklíčeny a zničeny, a to vedlo k další demoralizaci.³⁸ „Naším hlavním cílem je zlikvidovat bojeschopnou sílu nepřítele,“ nařídil Mao. „V každé bitvě usilujte o jeho důkladné vyhlazení a nenechte nikoho uniknout ze sítě.“³⁹ V případech, kdy měli na výběr mezi vyhlazením a změnou strany, si mnoho nacionalistických vojáků vybralo druhou možnost.

Dezerce z armády Kuomintangu byla naprosto pochopitelná vzhledem k tomu, jak brutálně se s jejími vojáky zacházelo. Přibližně 40 % branců dezertovalo během základního výcviku, dalších 20 % zemřelo hlady.⁴⁰ Jakmile byla armáda v poli, nebyla neobvyklá míra dezerce deset procent na jednotku za měsíc. Pokud dezertoval muž vedle vás, byli jste zbiti a byly vám odepřeny potravinové přiděly. Někdy museli být vojáci během pochodů k sobě připoutáni provazy, nebo dokonce řetězy, aby se zabránilo dezerci, a mohli být k sobě připoutáni i v noci. „Vojáci si směli ulevit jen v předepsaných časech a muselo se to dělat kolektivně.“⁴¹ Byl to téměř laboratorní pokus demoralizace. Brutalizace byla nakažlivá: mnoho vojáků Kuomintangu dříve patřilo k tlupám banditů vedených místními vojenskými vůdci, pro které, jak napsal jeden historik, „bylo rabování, znásilňování, mučení, popravy a vypalování vesnic obvyklým – nikoli výjimečným – chováním.“⁴²

Morálku nacionalistů také pomohla zničit hyperinflace – vojenská mzda se stala téměř bezcennou. Důstojníci začali krást mzdy svých podřízených, prodávat vojenské zásoby a vybavení a obírat civilisty.⁴³ Využívali také úplatků, aby získali administrativní práci mimo frontovou linii, kde si mohli přilepšovat prodejem vojenských přidělů rýže místním obchodníkům. „Příliš často,“ poznamenává jeden historik, „žili vojáci z hrsti rýže, kterou nosili nacpanou

po kapsách.“⁴⁴ Soukromé obohacování důstojníků na úkor jejich podřízených je ve špatně vedených armádách opakovaným jevem.

Komunisté využívali chudoby způsobené inflací, která sužovala Čínu, a obléhali jedno město za druhým, přičemž vyhladovělé obyvatelstvo nutili ke kapitulaci. Nejstrašnějším příkladem bylo pětiměsíční obléhání Čchang-čchunu, největšího města v Mandžusku. Velitel Mandžuské polní armády ČLOA Lin Piao nařídil, aby se z něj stalo „město smrti“. Civilisté ve městě – odříznutém od všech ostatních nacionalisty ovládaných oblastí v okolí – se uchýlili k požívání trávy, kůry a lidského masa, které se nakonec kupovalo a prodávalo na černém trhu. Přibližně 160 000 lidí zemřelo hladu, zatímco těžké dělostřelectvo ostřelovalo město v kteroukoli hodinu. „Čchang-čchun byl jako Hirošima,“ napsal jeden podplukovník ČLOA v pamětech, které byly později zakázány. „Obětí bylo přibližně stejně. Zkáza Hirošimy trvala devět vteřin, Čchang-čchunu pět měsíců.“⁴⁵ Než obléhání skončilo, byl zkonzumován každý list a stéblo trávy.⁴⁶ Dcery byly prodávány za nepatrné množství jídla, hladovějící pojídali dokonce i vycpávky polštářů a celé rodiny byly nalezeny zemřelé hladem, jako by zamrzly ve spánku.

Později za války kapitulovalo jedno město za druhým bez odporu: žádné z nich se nechťelo stát druhým Čchang-čchunem. Malé partyzánské potyčky z počátku války se změnily v rozsáhlé, nemilosrdné boje opotřebovovací války; Čchang-čchun představoval středověkou válku vedenou protiletadlovými děly. „Jen v samotném Mandžusku,“ napsal historik Frank Dikötter, „komunisté naverbovali nebo odvedli přibližně milion mužů. V jedné bitvě za druhou byly ničeny nejlepší Čankajškovy vládní jednotky.“⁴⁷

Příkladem Čankajškovy neschopnosti prosadit svou vůli ve vlastní armádě byla bitva u Ťin-čou v říjnu 1948. Měsíc předtím Mao nařídil Lin Piaovi, aby se zmocnil tohoto klíčového města, čímž by odřízl Mandžusko od jakýchkoli kuomintangských sil, které by mohly Čchang-čchunu a Šen-jangu pomoci – „zavřít dveře a bít psa“, jak se vyjádřil.⁴⁸ Z vyvýšeného místa poblíž Ťin-čou těžké dělostřelectvo ČLOA vyřadilo z provozu jediné letiště ve městě dříve, než mohly být ze Šen-jangu vyslány Kuomintangu posily. Přesto Čankajšek stále doufal, že útok na Ťin-čou využije k tomu, aby Lin Piao přimáčkl k zemi, než dorazí posily ze Šen-jangu a severní Číny. „Plány a rozkazy, které byly vydány, byly správné,“ prohlásil později generál David

Barr, Čankajškův americký poradce, „a kdyby byly splněny, výsledky by byly pravděpodobně příznivé.“⁴⁹ S tím souhlasil i sám Lin Piao, který později prohlásil: „Připravili jsme hostinu pro jeden stůl, ale teď máme dva stoly hostů – co máme dělat?“ Mao mu přikázal zaútočit na město dříve, než se dostaví další hosté.

Nestačilo však jen správně pochopit strategické myšlenky. Druhým úkolem strategického vůdce je zdůraznit důležitost účinného sdělování generální linie podřízeným a třetím je dohlížet na jejich efektivní realizaci. Čankajšek byl schopen sdělit své návrhy protiútku svým vlivným podřízeným, jakými byli generál Wej Li-chuang, velitel v Šen-jangu, a generál Fu Cuo-i, který velel v severní Číně, ale ani jeden z nich nebyl ochoten rozmělnit své vlastní síly, aby pomohl zachránit Ťin-čou, takže realizace strategie nebyla prosazena včas. Čankajšek musel strávit celých devět dní létáním sem a tam mezi Šen-jangem a Pekingem ve snaze přesvědčit své nedisciplinované podřízené, aby přišli městu na pomoc, a ztratil tak drahocenný čas vyjednáváním.⁵⁰

Naproti tomu Lin Piaova armáda o síle čtvrt milionu mužů využila čas užitečně, vykopala kilometry zákopů kolem Ťin-čou, přerušila zásobování vodou a veškeré komunikace do města a vystavila ho ostřelování z 900 děl. Dne 14. října jeho jednotky prolomily městské hradby a do soumraku Ťin-čou dobyly, přičemž ukořistily 400 nákladních automobilů a dostatek munice pro 60 000 vojáků.

Ztráta Ťin-čou znamenala pro Čankajška katastrofu: o šest dní později se vzdal i Čchang-čchun a 2. listopadu komunisté obsadili samotný Šen-jang. O deset dní později skončilo liao-šenské tažení porážkou Kuomintangu. V lednu 1949 padlo komunistům do rukou Sü-čou a porážkou skončilo i chuaj-chajské tažení. Peking se vzdal komunistům bez odporu 22. ledna a Mao 1. října vyhlásil Čínskou lidovou republiku. Čankajšek uprchl 10. prosince 1949 na Tchaj-wan, poté však již nebyla podepsána žádná formální mírová smlouva, ba ani příměří.

V lednu 1950 podepsaly Čína a SSSR bezpečnostní dohodu, která o necelých šest měsíců později položila základy korejské války. Čínská občanská válka si vyžádala neuvěřitelných šest milionů obětí a zanechala hluboké následky, které trvají dodnes.⁵¹ Nejdůležitější je, že se Tchaj-wan vyvinul v prosperující demokratickou výspu protikomunistického přesvědčení a činnosti, jejíž suverenitu ohrožuje

stále asertivnější Čína. To je pravděpodobně nejcitlivější a nejnebezpečnější situace v současném světě. Spojené státy prohlásily, že sice nepodporují nezávislost Tchaj-wanu, ale v případě jeho napadení by mu přišly na pomoc, čímž se ostrov stal možnou příčinou přímého konfliktu mezi dvěma světovými supervelmocemi.

Čínská občanská válka byla pro vývoj válečnictví důležitá z mnoha důvodů, ale především proto, že světu ukázala, že partyzánská válka vedená podle maoistických vojenských zásad menšími jednotkami může být proti vládě podporované Západem nakonec úspěšná. Do Vietnamu ovládaného Francií pronikali komunističtí partyzáni ještě před Maovým vítězstvím, ale teprve čínská občanská válka poskytla vietnamským komunistům vzor pro to, co dělat dál, nejprve proti Francouzům a poté proti Američanům.

KOREJSKÁ VÁLKA: SPRÁVNÉ UCHOPENÍ GENERÁLNÍ LINIE

V neděli 25. června 1950 zaútočily severokorejské vojenské síly se 135 000 vojáky, tanky T-34 a letouny Jak jižně od hranice na 38. rovnoběžce* na Jižní Koreu. Severokorejský diktátor Kim Ir-sen dostal v lednu předchozího roku od Stalina zelenou a s převahou deset ku jedné v úzkém sektoru a s výhodou momentu překvapení zaútočila jeho armáda ve stylu bleskové války připomínající druhou světovou válku.⁵² Stejně jako v případě blitzkriegu v těsném závěsu za armádou postupovala tajná policie, která vraždila válečné zajatce a podezřelé politické odpůrce.⁵³ Armáda Jižní Koreje, jejíž prezident Li Syn-man byl autoritářskou americkou loutkou, neměla těžké zbraně a byla popisována jako „síla jen o málo větší než lehce vyzbrojené četnictvo“.⁵⁴ Před prudkým nápirem rychle ustoupila.

Spojené státy měly v té době v Koreji pouze 500 jednotek a ještě týden před invazí hlásila CIA, že případný plánovaný útok byl odvolán. Její konečný úsudek – že Severní Korea bude při oslabování Jihu spoléhat spíše na propagandu a podvratnou činnost než na sílu – byl žalostně mylný.⁵⁵ Invaze byla prvním otevřeným vojenským útokem přes mezinárodně uznanou hranici od roku 1945 a silné

* Hranice rozdělující Korejský poloostrov byla první v jeho historii, svévolně vytyčená na 38. rovnoběžce severní šířky, aby sloužila zájmům nikoli Korejců, ale USA a SSSR.

a sebevědomé Spojené státy se jí rychle snažily čelit. Do 30. června, poté co Trumanova administrativa rozhodla, že pokus o převrat nesmí uspět, rozmístily v Jižní Koreji tisíce vojáků.

Operace popsané v této knize se svým rozsahem jen zřídka vyrovnají těm z druhé světové války. Dokonce i útok vedený USA v Perském zálivu v roce 1991 a Putinova invaze na Ukrajinu v roce 2022 byly provedeny zhruba stejným počtem vojáků, jaký se vylodil v Normandii v Den D, ale operace v Normandii byla během měsíce po vylodění podpořena milionovým vojskem. Přesto byly všechny malé ve srovnání se souběžnou operací *Bagration* Rudé armády; ta čítala miliony vojáků, kteří zabili, zranili nebo zajali 510 000 Němců. Jedinými poválečnými konflikty, jež se těmto obrovským počtům přiblížily, byla čínská občanská válka a Korea.

Kim Ir-sen měl jednu výhodu, kterou mají všichni totalitní vůdci společnou: mohou podniknout skutečně překvapivý útok, aniž by museli na svou stranu získat veřejné mínění nebo opoziční politiky. Jak poznamenává vojenský historik Sterling Pavelec, překvapivé útoky zahajují války tak často, protože mohou využít okamžité – byť obvykle krátkodobé – výhody nad nepřítelem.⁵⁶ Překvapivý útok použil Hitler proti SSSR během operace *Barbarossa* v červnu 1941, Japonsko proti Spojeným státům v prosinci téhož roku a, jak uvidíme, Izraelci v šestidenní válce v roce 1967, Arabové v jomkipurské válce v roce 1973, Argentinci proti Falklandským ostrovům v roce 1982, Iráčané proti Kuvajtu v roce 1990 a al-Káida 11. září 2001; to jsou jen některé z mnoha dalších příkladů. Jak kdysi poznamenal vysoký úředník Pentagonu Paul Wolfowitz: „K překvapivým útokům dochází tak často, až je překvapivé, že jsme jimi stále překvapováni.“

Překvapivé útoky však mají svá úskalí, jak zjistil Kim Ir-sen a několik dalších diktátorů. Zejména mají tendenci přimět vyděšeného nepřítele k aktivnější reakci než při pomalém stupňování. Také v případě časného úspěchu potřebují odpovídající posily a tato podpora nemusí být kvůli potřebě udržet moment překvapení vždy rozvinuta. Poslední nevýhodou je, že nenechávají nikoho na morálních pochybách, kdo byl agresorem. Kim Ir-senův překvapivý útok, který zahájil korejskou válku, vzbudil v USA a v OSN přesvědčení, že je třeba Severní Koreji zabránit v pohlcení Jihu – a pokud možno ji za tento pokus potrestat.

Prezident Truman, stále ještě čelící obvinění, že v roce 1949 „prohrál“ v boji s komunisty Čínu, cítil, že nemůže dopustit, aby ke stejné škodlivým důsledkům došlo i v Koreji – zejména proto, že Kim Ir-sena vojensky, finančně i politicky podporovaly Čína i Sovětský svaz. Dva dny po severokorejské invazi proto jednoznačně prohlásil, že „útok na Koreu nade vši pochybnost jasně ukazuje, že komunismus překročil rámec podvrtné činnosti a přechází k ozbrojené invazi a válce jakožto prostředku k ovládnutí nezávislých národů.“⁵⁷ Tehdejší rektor Kolumbijské univerzity Dwight Eisenhower, jenž měl brzy převzít velení sil NATO, souhlasil a řekl: „Budeme tu mít tucet Korej, pokud nezaujmeme pevný postoj.“⁵⁸ Korea tak představovala nový vývoj konfliktu v období bezprostředně po druhé světové válce: byla to varovná válka, která přímo vycházela z toho, co se státníci naučili na základě mnichovské dohody z roku 1938 o ústupcích diktaturám.

V přímém kontrastu k pozdějším událostem ve dvacátém století byla reakce Organizace spojených národů razantní. Načasování severokorejské invaze bylo pro Kim Ir-sena nešťastné, protože Sovětský svaz bojkotoval Organizaci spojených národů za to, že dovolila Kuomintangu obsadit místo Číny v Radě bezpečnosti, místo aby ho přenechala Maovu režimu. Bojkot umožnil západním mocnostem přijmout rezoluce 82 a 84, které opravňovaly síly OSN jít na pomoc Jižní Koreji, pokud se Sever nestáhne za 38. rovnoběžku. Těmito dvěma rezolucemi změnila Rada bezpečnosti korejskou válku ve vojenskou operaci OSN.

Spojené státy se měly stát zdaleka největším zdrojem vojenských oddílů ze zemí mimo poloostrov, poskytly 88 % z 341 000 vojáků OSN a nesly největší finanční náklady výměnou za velení operací.⁵⁹ Vedle Jižní Koreje a Spojených států se pozemních akcí zúčastnily jednotky z Austrálie, Belgie, Etiopie, Filipín, Francie, Kanady, Kolumbie, Lucemburska, Nizozemska, Nového Zélandu, Řecka, Thajska, Turecka a Velké Británie. Osm z těchto zemí vyslalo válečné lodě a pět vyslalo vojenská letadla. Transportní lodě a letadla poskytlo osm zemí, včetně Norska, a zdravotnické jednotky sedm zemí, včetně Dánska, Indie, Itálie a Švédska.⁶⁰ Nabídka Kuomintangu vyslat tři pěší divize byla rozumně odmítnuta, protože by pravděpodobně rozzuřila Čínu.

Dne 30. června schválil Truman námořní blokádu Severní Koreje a vyslání velkého počtu pozemních jednotek. „Korejská válka

zaujímá v dějinách jedinečné místo,“ napsal vojenský historik Max Hastings, „jako první velmocenská snaha v jaderném věku o použití omezené síly k dosažení omezených cílů.“⁶¹ Poté co bylo Stalinovi zabráněno v další expanzi v Evropě a byla mu odepřena jakákoli role při pacifikaci Japonska, obrátil se do Asie, aby zde prosazoval proletářskou revoluci. Po vítězství komunistů v Číně věřil, že může kapitalistický Západ popichovat a obtěžovat, aniž by vyvolal příliš silnou odvetu.⁶² V květnu 1950 sebevědomě informoval předsedu Maa, že Američané „nejsou v současné době připraveni na velkou válku... společně budeme silnější než USA a Anglie, zatímco ostatní evropské kapitalistické státy... nepředstavují vážné vojenské síly“.⁶³ V tom se velice přepočítal, ale než se to ukázalo, mělo zemřít 5 milionů lidí.

Takové podceňování ochoty Západu zasáhnout do boje, protože je prý na to příliš dekadentní, bylo v poválečných dějinách až příliš časté. „Terorističtí duchovní, bezbožní marxisté a další nepřátelé Západu mají jen málo společných názorů,“ píše komentátor Janan Ganesh. „Jedním z nich je, že svobodné společnosti mají vrozenou změkčilost: jakýsi sklon k impotenci.“⁶⁴ Tato teorie, kterou sdílely i mocnosti Osy v letech 1936–1941, se však neustále ukazuje jako mylná, naposledy v ochotě Západu dodávat obrovské množství smrtících zbraní na Ukrajinu a uvalit na Rusko citelné sankce a omezení vývozu.

Každý ze tří amerických velitelů v Koreji – Douglas MacArthur, Matthew Ridgway a Mark Clark – byl skutečnou hvězdou druhé světové války.⁶⁵ Osobnost generála byla pro vedení a úspěch války vždy nesmírně důležitá, ale jen málo moderních velitelů tuto pravdu dokazuje v takové míře jako generál Douglas MacArthur, jehož pověst procházela vzestupy a pády jako na horské dráze. Přes veškerou jeho nepochybnou inteligenci a velkou osobní statečnost – byl jedním z nejvíce vyznamenávaných amerických důstojníků první světové války – a přes jeho úspěšnou strategii obsazování ostrovů okupovaných Japonci ve druhé světové válce, na které se podílel spolu s admirálem Chesterem Nimitzem, měl jeho charakter mnoho nedostatků, které by mu dnes pravděpodobně znemožnily dosáhnout generálské hodnosti.⁶⁶

Navzdory své hvězdné, i když značně osobně budované pověsti trpěl tehdy sedmdesátiletý MacArthur – „americký Caesar“, jak

se jmenovala jedna z jeho mnoha biografí – řadou charakterových vad, které se projevíly již před druhou světovou válkou a během ní a které se měly ještě silněji projevit v Koreji. Hlavními z nich byly pýcha a ješitnost. I podle měřítek poloviny dvacátého století byl MacArthur monstrózní egoista. „MacArthur je typ člověka, který si myslí, že až se dostane do nebe, Bůh sestoupí z velkého bílého trůnu a pokyne mu, aby zaujal jeho místo,“ napsal Harold Ickes, ministr vnitra v Rooseveltově vládě. Maršál Foch v roce 1919 ve své knize *Precepts and Judgments* napsal, že „schopnost velet nikdy neznamenala schopnost zůstat tajemný“, nicméně MacArthur dotáhl do krajnosti opačný jev a zaslal desítky tiskových zpráv, v nichž do nejmenších podrobností popisoval své počínání. Ze 142 komuniké, jež odeslal z Corregidoru během druhé světové války, ve 109 věnoval pozornost jen sobě samotnému.

Pouhý egoismus by však MacArthurovi nezabránil v tom, aby dosáhl v dnešních armádách nejvyšších hodností.⁶⁷ Jeho vztah se šestnáctiletou napůl skotskou, napůl filipínskou vaudevillovou hvězdou, „dolíčkovatou“ Isabel Rosariovou, která mu říkala „tati“, by jeho moderním kolegům jistě zavalil důvod k zamyšlení, ovšem tajné přijetí 500 000 dolarů jako „odškodnění a odměny“ od filipínského prezidenta Manuela Quezona 3. ledna 1942 – v dnešní hodnotě asi 18 milionů dolarů – by mu zničilo kariéru, kdyby se provalilo dříve než v roce 1979.

MacArthurův hlavní problém v Koreji spočíval v tom, že nakonec špatně pochopil generální linii konfliktu, čímž selhal při plnění prvního a nejdůležitějšího úkolu strategického vůdce. Mýlil se, když se domníval, že bude relativně snadné s převažující americkou palebnou silou zničit severokorejskou armádu a že nezáleží na tom, jestli Čína pošle do Severní Koreje na pomoc armádu přes řeku Jalu, protože i tu může vždy zničit. Neměl ani vyšší důstojníky, kteří by tyto dva zásadně mylné názory zpochybnili. A ani to, že válku vedl z Tokia, vzdáleného přes 960 km, a Koreu téměř nenavštěvoval, nebylo zrovna šťastné.

Zřídka kdy se válečná poučka, že ačkoli velitel nemusí být na frontové linii, musí být alespoň ve stejné zemi, kde se odehrávají válečné operace, potvrdila názorněji. Lord Salisbury kdysi řekl, že studium map velkého měřítka přivádí muže k šílenství, a MacArthur byl od konfliktu natolik vzdálen, že podle slov historika Michaela Neiberga

představoval „extrémní případ neschopnosti přepnout se z vedení totální války na vedení války v omezeném měřítku“. ⁶⁸ Bohužel k takovému zjištění došlo teprve až v průběhu války.

Soul, hlavní město Jižní Koreje, padl do rukou Kimových vojsk 29. června, pouhé čtyři dny po začátku konfliktu. Americko-britsko-jihokorejská koaliční armáda byla zatlačena na jih poloostrova do Pusanského perimetru, zatímco americké námořnictvo blokovalo sever. Koaliční posily začaly přicházet 1. července pod velením generálmajora Williama F. Deana, ale když se 4. července poprvé dostaly do kontaktu se severokorejskou armádou severně od Osanu, byly nuceny ustoupit. O tři dny později byl vrchním velitelem sil OSN v Koreji jmenován MacArthur.

Korejskou válku vedli generálové z druhé světové války, a proto měla tendenci řídit se strategií a taktikou této předchozí války s tím rozdílem, že zde byla nová výzbroj. V Koreji měla převahu proudová letadla, která byla zavedena do výzbroje na samém konci druhé světové války. Dalším vývojem prošlo použití vrtulníků, jež byly před rokem 1945 teprve v plenkách, ale v Koreji se už používaly k evakuaci raněných. Následně se měly vrtulníky stát ve válečných konfliktech klíčovým faktorem, a to jak pro rychlý a (obecně) bezpečný přesun velkého počtu vojáků, tak po válce v Koreji také jako bojový prostředek ve formě útočných vrtulníků.

Do 1. září 1950 zaútočili Severokorejci přes řeku Naktong a existovala reálná obava, že by mohl být prolomen Pusanský perimetr, který tvořil 10 % jihovýchodní části Korejského poloostrova v Cušimském průlivu, čímž by byla válka pro koalici ztracena. O dva týdny později se však MacArthurovi podařil jeden z největších výkonů moderní války, operace *Chromite*, rozsáhlý a strategicky brilantní obojživelný útok na Inčchon, klíčový strategický přístav 160 kilometrů za nepřátelskou linií. Vylodilo se přibližně 83 000 vojáků amerického 10. sboru a Jihokorejců, a to v učebnicovém opakování operací, které byly tak úspěšné proti japonským armádám ve středním Pacifiku. ⁶⁹

Je nesporné, že genialita a pošetilost jdou někdy ruku v ruce, jako tomu bylo občas u Douglase MacArthura. Někdy je také zapotřebí charismatických generálů, jedinců s obřím egem – jakým MacArthur přes všechny své chyby dozajista byl –, aby vymysleli a uskutečnili tak ambiciózní operaci, jakou byla operace *Chromite*, před níž by menší osobnosti možná couvly. Za druhé světové války si generál

George Patton občas kladl téměř nesplnitelné úkoly a termíny a plnil je, přičemž si velmi dobře uvědomoval, že ho historie sleduje.

Přesto se vždy, když je epicentrem operace generálovo ego, najdou i stinné stránky. Úspěch operace *Chromite* jen posílil MacArthurovu sebeúctu, a to i proto, že generál Omar Bradley, předseda sboru náčelníků štábů a další velikán druhé světové války, byl zpočátku proti a prohlásil, že „rozsáhlé kombinované obojživelné operace... se už nikdy nebudou opakovat“.⁷⁰ Stejně tak byl proti i štáb námořnictva, který poukazoval na deset metrů vysoký příliv, jeden z největších na světě, a dva snadno zaminovatelné úzké přístupy. MacArthur reagoval poukazem na to, že právě obranyschopnost Inčchonu zajistí moment překvapení. „Obsazením Soulu bych zcela ochromil probíhající zásobovací systém nepřítele,“ argumentoval v bravurním vystoupení před náčelníky štábů.⁷¹

Ačkoli je vojenská historie plná obojživelných útoků už od obléhání Tróje, vždy se jednalo o velmi riskantní manévry, protože hrozilo nebezpečí, že vojáci budou vrženi zpět do moře v okamžiku, kdy jsou nejzranitelnější: v okamžiku přesunu z moře na pevninu. Operace *Chromite* byla provedena bez jakéhokoli nácivku, který by mohl varovat nepřítele, a byl to triumf. V průběhu následujících tří čtvrtin století pak následovalo velké množství úspěšných obojživelných útoků, včetně operace *Musketeer* během suezské krize v listopadu 1956, operace *Starlite* ve Vietnamu v srpnu 1965, operace *Motorman* v Ulsteru v červenci 1972, turecké invaze na Kypr v červenci 1974 a tři útoky ve válce o Falklandy v dubnu, květnu a červnu 1982. Poloostrov Fao v Iráku byl svědkem dvou obojživelných útoků, a to ze strany Íránu v roce 1986 a britské 3. brigády komandos v roce 2003. Přes všechny technické obtíže při přesunu vojsk z moře na pevninu a při jejich podpoře byly obojživelné útoky zaznamenány v bojích geograficky a operačně tak vzdálených, jako byla občanská válka na Srí Lance, válka v Perském zálivu, na Komorských ostrovech, v Keni a Jemenu. Skutečnost, že případná budoucí čínská invaze na Tchaj-wan by byla obtížná a riskantní, neznamená, že by byla z historického hlediska mimořádná.

Předmostí v Inčchonu bylo konsolidováno již po dvou dnech a celá Jižní Korea byla osvobozena za pět dní, přičemž Soul byl znovu dobyt 26. září. Mnoho Severokorejců však z MacArthurovy pasti uniklo a ustoupilo po východní pobřežní silnici poloostrova.

Zde došlo k druhému velkému aktu válečné arogance, po Kimově původním rozhodnutí o invazi, ale v té době základní předpoklad sdílela i americká administrativa. Nově jmenovaný americký ministr zahraničí George C. Marshall 30. září 1950 MacArthurovi sdělil: „Chceme, abyste se takticky a strategicky neomezoval a postupoval severně od 38. rovnoběžky,“ aniž by však vysvětlil, co tam má dělat.

Arogance vpádu do Severní Koreje byla tedy dílem Trumanovy administrativy, ale více než v ní se odrážela v MacArthurovi, který věřil, že dokáže sjednotit poloostrov pod vedením Li Syn-mana za pouhé tři měsíce. Dne 1. října, den poté, co dostal od Marshalla zelenou, vyslal MacArthur jihokorejské jednotky přes 38. rovnoběžku, a ignoroval tak jasné varování Číny, že v případě napadení Severní Koreje zasáhne. MacArthurův následný požadavek, aby mu bylo povoleno bombardovat čínské cíle v Severní Koreji, byl zamítnut. Jeho přesvědčení, že jaderné zbraně jsou „pouze kvantitativním přírůstkem válečného arzenálu“, a jeho žádost, aby mu bylo v případě potřeby uděleno povolení k jejich použití, nebylo Trumanovou administrativou dostatečně brzy zachyceno jako známka MacArthurovy rostoucí nestability.⁷² Jeho deklarovaným záměrem bylo „dojít až k čínským hranicím, rozbít Severní Koreu a sjednotit poloostrov pod vedením Li Syn-mana“. Přitom neposkytl žádné záruky, že se na čínských hranicích zastaví.⁷³

MacArthur se dopustil řady dalších chyb, když podcenil pravděpodobnost i důsledky čínské intervence. Pronikal se svými silami na sever na jedné z nejširších front v moderních válkách, provedl obojživelný výsadek u Wonsanu, avšak nepodařilo se mu zajmout značný počet nepřátel, a rozdělil a nadměrně rozšířil své síly navzdory nadcházející kruté zimě a skutečnosti, že rovnoběžná údolí střední Koreje neumožňovala vzájemnou podporu koaličních jednotek.

Dne 12. října nařídil Mao svým „dobrovolníkům“ – ve skutečnosti XIII. čínské armádní skupině –, aby proklouzli z Mandžuska přes řeku Jalu. Přesun probíhal po třináct nocí a počet vojáků zpočátku dosáhl 130 000 a nakonec přes čtvrt milionu mužů.⁷⁴ Tento mimořádný podnik se podařilo uskutečnit, aniž by si MacArthurovi zpravodajci čehokoli všimli. Číňané používali kamufláž, vyhýbali se rádiovému spojení a vše přepravovali ručně – byli slovy amerického brigádního generála Samuela Marshalla „přízrakem, který nevrhal žádný stín“ do vzdálenosti 500 kilometrů.

Američtí generálové byli natolik přesvědčeni o svém úspěchu, že, slovy Maxe Hastingse, „jejich smysly byly otupeny do té míry, že nic nového nebrali v úvahu“. ⁷⁵ Toto selhání, kdy unikla pozornosti celá čínská armáda překračující řeku Jalu, bylo popsáno jako „pravděpodobně největší zpravodajská chyba v poválečné americké vojenské historii“.

Když se MacArthur v neděli 15. října 1950 brzy ráno setkal na ostrově Wake s prezidentem Trumanem, čínský přechod přes řeku Jalu už probíhal tři noci. MacArthurova volba místa setkání přinutila vrchního velitele urazit celkem 23 000 kilometrů přes sedm časových pásem. ⁷⁶ „Zítřka musím mluvit s pravou rukou Boží,“ poznamenal Truman den před prvním setkáním s MacArthurem. ⁷⁷

„Dva muži se někdy mohou za dvě hodiny tvář v tvář dozvědět o myšlení toho druhého víc než za roky korektní korespondence,“ zdůvodnil setkání, jehož se zúčastnil, admirál Arthur Radford, velitel Tichomořské flotily. ⁷⁸

Setkání se později na obou stranách hodně mytologizovalo a tvrdilo se, že Trumanovi vadilo, že mu MacArthur nesalutoval, a že ho vyvedla z míry generálova khaki košile rozepnutá u krku, ale v té době proběhlo setkání v přátelském duchu. ⁷⁹ „Čekal jsem na setkání s vámi dlouho, generále,“ poznamenal Truman. „Doufám, že příště to nebude tak dlouho trvat, pane prezidente,“ odpověděl MacArthur. ⁸⁰ Teprve později, když se vztahy komplexně zhoršily, se skutečnost přibarvovala, nebo dokonce zcela překrucovala. Nepřispěly k tomu ani často nespolehlivé pozdější vzpomínky některých ze sedmnácti přítomných pobočníků a poradců. Během devadesát šest minut trvající schůzky si minimálně pět lidí dělalo poznámky a byl přítomen stenograf, takže o tom, co bylo řečeno, máme přesnou zprávu.

Neexistoval žádný program; Truman kladl otázky a MacArthur na ně dlouze odpovídal. Sdělil prezidentovi, že hlavní město nepřítelů Pchjongjang padne do týdne (což se také stalo) a poté severokorejský „formální odpor“ skončí do Dne díkůvzdání a americká Osmá armáda se do Vánoc vrátí do Tokia. Když se Truman zeptal, jaká je šance, že by Sovětský svaz nebo Čína přímo podpořily Severní Koreu na bitevním poli, MacArthur odpověděl: „Velmi malá... Jejich intervence se již neobáváme.“ ⁸¹ Domníval se, že Čína nemůže přes řeku Jalu vyslat více než 60 000 mužů a ti nebudou podporováni žádnými

leteckými silami.⁸² Pro MacArthura bylo příznačné, že Trumanovi skutečnost nadsazoval a sliboval konkrétní termíny vítězství, což je v rozporu s mnohem rozumnějším přístupem generálů, když informují prezidenty o příštím vývoji (ten spočívá v tom nic nenadsazovat a nic neslibovat).

V těchto srdečných rozhovorech bylo probráno mnoho témat, ačkoli když schůzka v 9.05 skončila, MacArthur odmítl Trumanovo pozvání na oběd, což Bradley považoval za urážku prezidenta, ať už záměrnou, či neúmyslnou. *New York Times* však tehdy Trumana popsaly „jako pojišťovacího agenta, který konečně podepsal smlouvu s důležitým klientem“.⁸³ Oficiální komuniké konstatovalo, že schůzka proběhla „v naprosté názorové jednotě“ – což bylo víceméně přesné –, a MacArthura označilo za „jednoho z největších amerických vojáků-státníků“.⁸⁴ Truman na ranveji před odletem domů připnul MacArthurovi medaili Za vynikající službu.

Bezprostředně po skončení bylo setkání považováno za úspěšné, ale jen proto, že se zdálo, že válka skončí vítězně. MacArthur se však ve svém zásadním odhadu pravděpodobnosti čínské a sovětské intervence zcela přepočítal. Osobní vztahy mezi prezidentem a jeho velitelem na válčišti, jež byly při setkání na ostrově Wake pevné, zkolabovaly nikoli kvůli MacArthurově domnělé neomalenosti, ale proto, že zcela špatně pochopil zásadní aspekt války. Osobní vztahy mezi armádou a politiky mohou být dobré, špatné nebo nedůvěryhodné, ale nic nevyrovná rozdíl mezi vítězstvím a téměř porážkou, jak tomu bylo v tomto případě. MacArthur samozřejmě nebyl ve svém hodnocení Číny, o níž se CIA rovněž domnívala, že nezasáhne, sám. „V tomto případě se MacArthur i my ostatní mylili,“ přiznal později náměstek ministra zahraničí Dean Rusk.⁸⁵

Dne 25. října zahájili Číňané protiútok bitvou u Onjongu 64 km jižně od řeky Jalu. Falešným označením svých jednotek za dobrovolníky Mao doufal, že se vyhne přímé válce se Spojenými státy většího rozsahu. Podobně když počátkem listopadu Stalin poskytl Severokorejčům sovětské migy, jejichž ruští piloti nosili severokorejské uniformy a letouny měly označení letectva Severokorejské lidové armády. Sovětsští vojenští představitelé v obavách, že budou jejich piloti odhaleni jako Rusové, pilotům nařídili, aby nevstupovali do jihokorejského vzdušného prostoru a vyhnuli se tak možnému seštrelení a zajetí.

Do 27. října byl postup americké 8. armády zastaven a o tři dny později byla 6. jihokorejská divize poražena Číňany u Jongdu. V této fázi války Číňané „čelili taktice George S. Pattona taktikou Stonewalla Jacksona“ – lehká pěchota se v zimě pohybovala hornatým terénem a předčila lépe vybavené, po silnicích se pohybující jednotky OSN.⁸⁶ Analogii lze najít s japonským útokem v Malajsku na počátku roku 1942, kdy se invazní jednotky vyhýbaly silnicím a místo toho přesunovaly svou techniku džunglí.

Počátkem listopadu 1950 byla koalice na ústupu a MacArthur se ocitl ve válce, která se od té omezené, jakou si on, Truman a náčelníci štábů představovali, velmi lišila. Koncepce omezených zástupných válek se někomu může zdát nehrdinská, ale zachránila Spojené státy před vstupem do přímého konfliktu s nepřátelskou supervelmocí na více než sedmdesát let. Přesto chtěl MacArthur rozšířit korejskou válku o námořní blokádu Číny, bombardování základen v Mandžusku, použití kuomintangských praporů z Tchaj-wanu a později i o možnost použití taktických jaderných zbraní. „Ukázalo se, že je obtížné se orientovat na nové intelektuální půdě omezené války,“ napsal o MacArthurovi Michael Neiberg „Ukázalo se, že je obtížné opustit způsob uvažování totální války z let 1941–1945.“⁸⁷

Sbor náčelníků štábů se pochopitelně obával, že takováto na-prostá konfrontace se sovětským spojencem by mohla vést ke střetu se SSSR v Evropě. Dne 8. listopadu byly v letecké bitvě nad Sinuidžu zaznamenány první vzdušné souboje proudových letadel v historii. Jelikož americké F-80 a zejména F-86 byly lepší než ruské MiG-15, koalice si udržela vzdušnou převahu, jež by za normálních okolností měla být rozhodujícím faktorem, ale v Koreji nebyla, protože převaha se nikdy neproměnila v dominanci.

Výsledkem první vlny čínské ofenzivy, která probíhala od 25. října do 24. listopadu, bylo 27 827 amerických obětí (včetně raněných), z nichž více než třetina byla zabita nebo pohřešována v akci.⁸⁸ Dne 24. listopadu, hned po Dni díkůvzdání, který MacArthur prezidentovi slíbil jako předzvěst *Götterdämmerungu* severokorejské armády, zahájil MacArthur protiofenzivu a na doslech novinářů řekl svému štábu: „Pokud bude tento útok úspěšný, doufám, že se nám podaří dostat chlapce domů na Vánoce.“⁸⁹ Byla to ještěitná poznámka, jaké by se měl každý vyšší velitel za každou cenu vyvarovat. Jelikož se ofenziva po bitvě o Čosinskou nádrž, v níž byly jednotky OSN (přezdívané

„Čosinská hrstka“ a „zamrzlý Čosin“) obklíčeny více než 100 000 čínskými vojáky, nezdařila, koaliční síly se stáhly dále na jih, přičemž poloostrov bičoval sibiřský víchř.

Ve tři hodiny odpoledne 28. listopadu Truman a Bradley kategoricky odmítli povolit MacArthurovi rozšíření války do Číny nasazením bombardérů B-29 a námořní bloádou, což David McCullough považuje za „jeden z triumfů Trumanovy administrativy“.⁹⁰ Nicméně o týden později Číňané a Severokorejci znovu dobyli Pchjongjang a v polovině prosince se obě armády vrátily k 38. rovnoběžce. Veškeré MacArthurovy nedávné snahy byly zbytečné, avšak ani severokorejské a čínské síly nedosáhly svých cílů.

Generálporučík Matthew Ridgway, zástupce náčelníka štábu americké armády, velel za druhé světové války 82. výsadkové divizi na Sicílii, v Itálii a Normandii a později XVIII. výsadkovému sboru. Dne 22. prosince, když si vychutnával koktejl v domě svého přítele, mu zavolali a oznámili mu, že byl jmenován novým velitelem pozemních operací 8. americké armády, protože jeho předchůdce Walton „Bulldog“ Walker zahynul při nehodě džípu.

Vzhledem k tomu, že nepřátelské síly, které nyní čítaly téměř půl milionu vojáků, překročily 28. prosince 38. rovnoběžku, zatímco koaliční armáda ustupovala sněhem a ledem na jih, mohla být situace, kterou zdědil, jen stěží horší – už jen proto, že jeho velitel Douglas MacArthur se v té době už choval natolik jako neřízená střela, že mu nemohlo být svěřeno vyšší vedení války. (Pozoruhodné je, že mezi červencem 1946 a červencem 1950 nenavštívil Koreu žádný člen amerického sboru náčelníků štábů.)

Americké ztráty znepokojivě rostly; ve válce již zahynulo 14 650 Američanů, většina z nich v listopadu a prosinci 1950 – jen 30. listopadu jich padlo 799.⁹¹ V průzkumech veřejného mínění v listopadu a lednu následujícího roku polovina Američanů uvedla, že vstup do války byl chybou, a více než polovina si přála, aby byly na nepřátelské vojenské cíle použity jaderné bomby, které by válku ukončily. Když mu vrchní velitel takový postup odepřel, stal se z MacArthura defétista. „Vojenské síly,“ prohlásil, „by měly být staženy z Koreje tak rychle, jak jen to bude takticky možné.“⁹² Byly vypracovány plány na evakuaci jednotek OSN na Okinawu, pevninské Japonsko a Filipíny, zatímco MacArthur pracoval na narativu, který by vinu za porážku svedl na Trumanovo odmítnutí umožnit mu rozšířit válku.

Naproti tomu v Ridgwayovi našly Spojené státy velitele, který se rychle dostal do obrazu a který neměl žádné politické ambice. Byl to mimořádně schopný muž se strategickým myšlením, jenž během svého působení v Koreji brilantně plnil čtyři úkoly strategického velitele. Nejdůležitější bylo, že rychle dospěl k závěru, že hlavním problémem je velení, a nikoli něco, co by souviselo s nepřítelem. Walker ustupoval příliš zbrkle a evakuace americké námořní pěchoty z východní Koreje byla provedena špatně, ale úspěchanost čínského úderu by Ridgwayovi poskytla možnosti k protiútoku, protože komunisté protahovali své komunikační linie směrem na jih podobně jako MacArthur směrem na sever.

Ridgway odmítl běžnou frázi o převaze komunistických pěšáků a vsadil na naprostou smrtící sílu vyspělých amerických zbraní.⁹³ Vytvořil čtyři silné obranné linie až k Pusanu a na rozdíl od MacArthura optimistický věřil v konečné vítězství. Je těžké vyhnout se závěru, že až na několik málo specifických výjimek, jako byl Inčchon, je působení Douglase MacArthura v Koreji typickým příkladem špatného velení, zatímco Ridgwayův kompetentnější, praktičtější a rozhodnější přístup se ukázal být pro tvrdou, útočnou povahu války vhodnější.

Dne 4. ledna 1951 čínské a severokorejské jednotky znovu obsadily evakuovaný Soul. Později téhož měsíce koalice opět zahájila ofenzivu a 10. února znovu dobyla Inčchon. Rozsáhlá komunistická ofenziva ve střední Koreji, za použití taktiky frontálního útoku lidských vln, byla poté odražena s obrovskými ztrátami na životech (nepřítele). Jen v dubnu a květnu ztratili komunisté 160 000 vojáků.⁹⁴ Tyto útoky se podobaly těm, jaké podnikali Rusové u Stalingradu nebo Japonci v Pacifiku za druhé světové války – zcela bez ohledu na lidské oběti v naději, že nepřítele přemohou. Je to taktika, kterou mohou snáze provádět totalitní mocnosti.

Jeden francouzský generál z první světové války kdysi řekl, že „tři muži a kulomet mohou zastavit prapor hrdinů“, a ať už se čínské lidské vlny valily vpřed jakkoli statečně, západní palebná síla v jejich řadách rozsávala zkázu.⁹⁵ Například v dubnu 1951 u Kap Jongu při útoku na dobře zakopaný kanadský prapor podporovaný dělostřelectvem zahynulo během dvaceti minut 800 Číňanů, přičemž o život přišlo dvacet Kanadánů.⁹⁶ Mezitím letouny B-29 neúnavně bombardovaly protažené komunistické zásobovací linie.

Stále více se projevující neloajálnost a defétismus generála MacArthura vedly k tomu, že ho prezident Truman 11. dubna 1951 poté, co se na veřejnost dostal MacArthurův dopis kritizující prezidentovu koncepci omezené války, zbavil velení. Když zprávu o MacArthurově propuštění vysílal na jednom velitelském stanovišti divize rozhlas, zvedl se nejprve strašlivý vítr, který srovnal se zemí stany; následovalo krupobití, jež bičovalo krajinu, a po něm propukla sněhová bouře. „Páni,“ zvolal jeden voják, „myslíte, že on je nakonec opravdu Bůh?!“⁹⁷ MacArthurovo špatně utajované zapojení do americké vnitřní politiky bylo kardinální chybou. Generálové často musí v rámci své práce na bojišti zastávat politické role, ale v demokratických zemích by nikdy neměli přímo zasahovat do politiky své vlastní země. Ačkoli Clausewitz správně říkal, že válka je pokračování politiky jinými prostředky, generálové by se měli omezit na provozování politiky v místě, kde bojují, a ne doma.

Navzdory pozoruhodnému úspěchu operace *Chromite* MacArthur stále nechápal strategické požadavky válčičtě a nedokázal realizovat vhodný přístup. Místo něho to měl být Ridgway, kdo zvrátí osud koalice.

Dne 22. dubna dosáhla osmá armáda 38. rovnoběžky. „Nepřátelské síly jsou tak těsně spojeny dohromady,“ hlásil komunistický velitel Pcheng Te-chuaj, „že neexistuje žádná mezera, a jejich taktikou je střídání postupu a ústupu. Neustále se zakopávají na každém kroku.“⁹⁸ Jakmile Ridgway dosáhl 38. rovnoběžky, dostal rozkaz držet pozici a v podstatě bojovat za patovou situaci. Jako protiklad MacArthura Ridgway pochopil situaci a zhostil se svého úkolu tím, že udržoval dlouhou souvislou obrannou linii napříč poloostrovem, kterou podporoval mohutnou palebnou silou a kterou Číňané nemohli prolomit. Stejně jako v první světové válce, kdy linie zákopů táhnoucí se od Švýcarska až k Lamanšskému průlivu znemožňovala rozsáhlé obchvatné manévry, se korejská válka ustálila na opotřebovácích úmorných bojích, které trvaly další dva roky, během nichž Číňané a Severokorejci, útočící v sevřených formacích, nadále trpěli obrovské ztráty.⁹⁹

Generálové často museli být i diplomaty, a tak se Ridgway 25. října 1951 zúčastnil jednání o příměří v Panmudžonu. Konání veřejných mírových rozhovorů během války samozřejmě představují vážné nebezpečí, protože nutně podkopávají morálku bojujících stran. Nikdo

nechce být tím posledním, kdo zemře ve válce, která má vbrzku skončit. Tento problém se obzvláště silně týká demokracií, které nemohou mírové rozhovory skrývat a utajovat tak, jak to mohou dělat a dělají totalitní mocnosti. Bez ohledu na to z těchto rozhovorů nic nevzešlo a v březnu 1952 komunisté lživě obvinili americké síly v Koreji z použití bakteriologických zbraní, což je klasický příklad „velké lži“, kterou tak miloval Joseph Goebbels. V Číně se dnes korejský konflikt označuje jako „válka odporu proti Americe a na pomoc Koreji“ a je prezentován výhradně jako obranná reakce na hrozící americkou invazi.

Dne 27. července 1953 bylo v Panmudžonu podepsáno příměří, nikoli ovšem mír. MacArthur mohl v dubnu 1951 Kongresu říct, že vítězství nic nenahradí, ale v tomto případě se podařilo dosáhnout sice nepohodlného, ale funkčního kompromisu. Korejská válka ukázala, že jedním z nejdůležitějších způsobů, jakým se válečnictví vyvíjelo od roku 1945, bylo, že je člověk jen zřídka odměněn uspokojením ze sebevraždy nepřátelského diktátora v jeho berlínském bunkru nebo z formální kapitulace na palubě USS *Missouri* v tokijském přístavu. Války v moderním světě končí mnohem chaotičtěji a existuje několik přijatelných náhražek za vítězství, když se ukáže – obvykle spíše z vnitropolitických důvodů než na základě výsledků na bitevním poli –, že jednoznačné vítězství je nedosažitelné.

Během korejské války zahynulo přes 400 000 severokorejských a čínských vojáků a asi 1,5 milionu civilistů – ačkoli komunistické odhady ztrát jsou notoricky nespolehlivé a mohlo jich být mnohem více. Spojené státy přišly o více než 36 000 padlých – 33 471 na bojišti a 2 827 mimo bojiště –, zatímco Jižní Korea utrpěla ztrátu asi 140 000 vojáků a asi jednoho milionu civilistů.¹⁰⁰ Kim Ir-sen přežil a založil stalinistickou dynastii, jejímž jménem dnes vládne jeho vnuk, nyní posílený jadernými zbraněmi. V roce 1953 by málokdo předpověděl, že v následujících sedmdesáti letech nebude učiněn žádný nový pokus o překročení 38. rovnoběžky. I když se evropský komunismus zhroutil, po celém světě vznikaly nové státy a ačkoli tektonické desky globální moci se znovu a znovu posouvají, 38. rovnoběžka stále zůstává hranicí mezi oběma Korejemi.

Korea změnila válčení v několika významných ohledech; dokázala, že omezené války lze vést pod hranicí MAD, a seznámila Spojené státy s mnoha problémy, s nimiž se měly v budoucnu potýkat ve

Vietnamu, Iráku, Afghánistánu a jinde. V Koreji musely koaliční síly spolupracovat s nedemokratickou, nepopulární hostitelskou vládou v boji proti ideologicky motivovaným, převážně rolnickým masám, které silně podcenily, a s letectvem, jež mělo v horách a lesích potíže s vytipováním vhodných cílů.¹⁰¹

Když se MacArthur v červenci 1953 dozvěděl o korejském příměří, prohlásil: „To je rozsudek smrti pro Indočínu.“¹⁰² Byla to pravda, zpráva o tom, že proti Západu lze bojovat až do jeho úplného zastavení, elektrizovala komunisty v Indočíně (dnešní Vietnam, Kambodža a Laos). A do roka po korejské válce komunisté drtivě porazili Francouze v bitvě u Dien Bien Phu. Pro jednu se Douglas MacArthur nechoval teatrálně.

DEKOLONIZAČNÍ VÁLKY

1947–1975

Při malých politických účelech, při slabých pohnutkách, při nepatrném napětí sil vyzkouší možná opatrný vojevůdce dovedně všechny cesty, jak by bez velkých krizí a krvavých katastrof [...] proklouzl až k míru; nemáme právo vytýkat mu to, jsou-li jeho předpoklady náležitě podloženy a opravňují-li k úspěchu; ale přesto od něho vždy musíme požadovat, aby si nepřestal uvědomovat, že jde postranními cestičkami, kde ho může dopadnout bůh války...

Carl von Clausewitz, *O válce*, 1832¹

V roce 1450 ovládaly evropské národy pouhých 15 % světové pevniny a v roce 1800 stále jen 35 %, zato v roce 1914 to už bylo 84 procent. V letech 1943–1975 však došlo k největšímu přesunu územní kontroly ve světových dějinách, neboť všechna západoevropská impéria byla smetena.² Rychlý zánik evropských impérií během jedné generace v polovině dvacátého století měl významné důsledky pro vývoj konfliktů. Typická tvář války po roce 1945 na sebe vzala podobu ani ne tak tradičního konfliktu mezi státy, jako spíše povstání a partyzánské války – zejména v éře dekolonizace, kdy Britové bojovali v Malajsku, Keni, na Kypru a v Adenu a Francouzi v Indočíně a Alžírsku. Morální vyčerpání Britů, téměř finanční bankrot a domácí antipatie po druhé světové válce vyústily v řadu bojů na konci imperiální éry. Mnohé z těchto snah o postimperiální moc měly podobu partyzánské války³ a Británie se snažila přizpůsobit.

KAŠMÍR: DLOUHÉ DOHASÍNÁNÍ IMPÉRIA

Pouhé dva měsíce po bolestném rozdělení Indie Velkou Británií zahájila invaze pašunského kmene do Kašmíru v říjnu 1947 konflikt, který trvá dodnes již tři čtvrtě století. Ve stejné době získala nezávislost Barma a vojenský historik Max Boot ve své databázi všech partyzánských válek, v nichž od roku 1775 zahynulo více než tisíc lidí, upozorňuje, že boj Myanmaru proti kmenům Kačjinů a Karenů začal v srpnu 1948 a stále pokračuje. S odkazem na dávné klanové konflikty ve středověké Anglii a Skotsku dodává, že:

Ti, kdo si představují, že dlouhotrvající konflikty – například o Kašmír nebo Palestinu – lze vyřešit elegantně a rychle prostřednictvím jednání, ignorují poučení z anglo-skotských válek: byly to krvavé boje o půdu, jež se odehrávaly jako série potyček mezi partyzány a pravidelným vojskem, mohou se táhnout celá staletí, a to i mezi národy, které jsou si náboženstvím a názory mnohem bližší než Indové a Pákistánci nebo Izraelci a Palestinci.⁴

Kašmírský konflikt si zaslouží místo v knize o vývoji válečnictví, protože je výjimkou, která potvrzuje pravidlo. Horský, kmenový a relativně neměnný charakter doutnajícího konfliktu ukazuje, že pokrok směrem k „inteligentnímu“ vedení války byl na některých místech nesmírně pomalý, což odráží společenské rozdíly. Kašmírský partyzán, který dnes bojuje proti indickým, pákistánským nebo čínským silám, nebude používat přesně stejné zbraně jako jeho předkové – někdy doslova jeho pokrevní příbuzní –, ale bude používat v podstatě stejnou taktiku, a to ze stejných důvodů.

Tyto pomalu probíhající konflikty, jež se protahují na desetiletí, nikoli na měsíce či roky, dokazují, že nelze příliš zobecňovat vývoj válečnictví, protože vždy budou existovat místa, kde se válečnictví vyvíjelo jen velmi málo, a přesto jsou hodna studia. „Pokus o posuzování impéria připomíná spíše pokus přiblížit se ke slonovi s metrem,“ napsala v roce 1961 historička Margery Perhamová a někdy se zdá, že to platí i pro dějiny povstaleckých válek.

Louise Richardsonová ve své knize *What Terrorists Want* (Co chtějí teroristé) definuje „tři R“, která inspirují teroristy, ať už je jejich věc jakkoli beznadějná: *Revenge* – pomsta za skutečné nebo

domnělé křivdy, *Renown* – proslulost, která by mohla dát životu teroristů smysl, a touha vyvolat reakci – *Reaction* nepřátel, a tím povzbudit své spoluobčany.⁵ Fakt, že tyto inspirace pro teroristickou činnost zůstaly silnými omamnými látkami po tisíciletí, svědčí o tom, jak jsou účinné – a jak je nesmírně obtížné je vymýtit. Všechna tři R jsou v Kašmíru stále patrná, stejně jako čtvrté: *Religion* – náboženství.

„Dějiny se někdy pohybují pomalu jako ledovec,“ poznamenal kdysi lord Mountbatten, poslední indický místokrál, „a někdy se řítí vpřed jako dravý příval.“⁶ Ironií osudu to byl právě Mountbatten, kdo spustil příval, jenž vedl ke spornému osudu Kašmíru. Jeho rozdělení Indie bylo rychlé, nenadálé a zjednodušené: Indie měla být rozdělena na dvě části. Přáním kašmírského buddhistického maharádži bylo, aby Kašmír, nejsevernější a hornatý region, patřil k Indii, a ne k Pákistánu – navzdory tomu, co by jinak vyplývalo z přání jeho 77procentního muslimského obyvatelstva a z jeho geografické polohy.

Dne 27. října 1947 Mountbatten, toho času první indický generální guvernér, který se tak podílel na podpoře Indie, formálně přijal návrh maharádži Kašmíru na připojení jeho státu k Indii, i když prohlásil, že k jeho potvrzení bude muset být uspořádáno referendum. Ještě před podpisem Listiny o připojení však bylo do kašmírského hlavního města Šrínagaru letecky přepraveno 300 vojáků 1. indického sikhského praporu, což vyvolalo obavy, že příchod dalších indických jednotek ovlivní plebiscit.⁷ Téhož dne se do Kašmíru přesunulo asi 7 000 propákistánských domorodců a obsadilo město Baramula. Místo pochodu na Šrínagar však Baramulu vypálili a vyplnili, což umožnilo indickému letectvu, aby se s jejich aktivitami vypořádalo. Když se domorodci na cestě k hlavnímu městu snažili dobýt Pattan, indické letectvo je bombardovalo. Indie mezitím použila dopravní letadla k letecké přepravě vojáků, kteří nájezdníky nakonec porazili.

Jeremy Black ve své knize o globálních dějinách leteckých sil poukazuje na to, že kašmírský příklad ukázal, jak důležitá byla tato převážně druhoválečná letadla, „když nově nezávislé státy bojovaly v době ústupu imperiálních mocností o území a o prvenství“.⁸ To měl být případ nejen jižní Asie: Izraelská válka za nezávislost se opírala o spitfiry propašované ze staré přistávací dráhy Luftwaffe

v Jugoslávii* a císařské íránské letectvo mělo ve výzbroji staré letouny P-47 Thunderbolt a dopravní C-47.⁹

Přestože pákistánští útočníci dobyli 31. října Pattan, Šrínagar se jim získat nepodařilo. Na začátku listopadu došlo k potyčkám na předměstí hlavního města, ale indické letectvo zdecimovalo vozidla a municí Pákistánců do té míry, že nebylo možné město dobýt, a útočníci se do 8. listopadu stáhli do městečka Uri. Bezprostřední vyhlídka na to, že Kašmír padne do pákistánské sféry vlivu v důsledku *zásahu vyšší moci*, se rozplynula, ačkoli se boj rozšířil a pokračoval až do 1. ledna 1949, kdy OSN zprostředkovala první z mnoha přechodných příměří.

Byla vytyčena 744 km dlouhá „linie kontroly“, jež umožnila Indii kontrolovat zhruba dvě třetiny území (Kašmírské údolí, Džammú a Ladakh) a Pákistánu jednu třetinu (Ázád Kašmír a Gilgit-Baltistán). Ani jedna strana nebyla s kompromisem vynuceným OSN spokojena a žádná strana linii kontroly formálně ani prakticky neuznala.

Indie mezitím důsledně blokovala politické prostředky k rozhodnutí o osudu Kašmíru, protože věděla, že většinové muslimské obyvatelstvo regionu bude hlasovat pro jeho připojení k Pákistánu. (Například v Kašmírském údolí spravovaném Indií bylo – a stále je – přibližně 95 % obyvatel muslimského vyznání.) O Kašmír se vedly dvě války v letech 1965 a 1999 a dnes je de facto rozdělen mezi Indii, Pákistán a Čínu, ačkoli to první dva státy neuznávají. Organizace spojených národů často upozorňuje na porušování lidských práv ze strany všech tří států, to však zůstává většinou nepotrestáno. Nekonečný koloběh násilí – včetně vražd, zmizení lidí a sexuálních útoků – způsobil, že přibližně 8 % obyvatel trpí posttraumatickou stresovou poruchou.¹⁰

Konflikt nízké intenzity v Kašmíru zatím nedosáhl statusu partyzánské války, ale vyznačuje se komunitními nepokoji, individuálními teroristickými činy, příležitostnými atentáty na veřejné činitele a dalšími podobnými výbuchy násilí, a to jak organizovanými, tak spontánními. Tyto činy bývají úřady potlačovány způsobem, který

* Ohledně spitfirů se autoři mýlí, jednalo se o stroje tajně vypravené z Československa, které měly v Jugoslávii pouze mezipřistání. Dalších 40 spitfirů bylo z Československa pod falešnou deklarací odesláno rozmontovaných v bednách jako lodní zásilka. (pozn. překl.)

vyvolává další rozhořčení, hněv a násilí, ale zpravidla ne otevřenou válku. Kromě Kašmíru bylo takové dlouhodobé krveprolití nízké intenzity zaznamenáno v Myanmaru, Gaze a na Západním břehu Jordánu, v Súdánu, Severním Irsku a na několika dalších místech po celém světě, kde Britové opustili své impérium a ve snaze dosáhnout míru se uchýlili k ukvapenému rozdělení území.

Dlouhodobý neúspěch britské politiky „rozděl a rychle zmiz“ se projevil ještě i v roce 1999 (v květnu až červenci) v kárgilské válce mezi Indií a Pákistánem, tedy půl století po vytvoření linie kontroly. Došlo při ní k prudkým bojům v neúrodné hornaté oblasti podél úseku linie, která se do roku 1972 stala jednou z nejsilněji militarizovaných hranic na světě – a spolu s 38. rovnoběžkou v Koreji jí zůstává dodnes. Napětí ohledně ovládnutí Kašmíru se neomezuje jen na Indii a Pákistán – linie *skutečné* kontroly v Ladakhu existuje také mezi Indií a Čínou a ještě v červnu 2020 na ní docházelo ke smrtícím střetům.

Historik Sumantra Bose v roce 2021 napsal, že kašmírský konflikt je stále „plný zápalných látek a představuje jasné a aktuální nebezpečí pro mezinárodní mír a bezpečnost na počátku dvacátého prvního století“.¹¹ S rostoucím vlivem Číny v novém miléniu roste i její snaha kontrolovat klíčové strategické body – včetně bodů v jižní Asii. Vzhledem k této hybné síle „kašmírská otázka“ jen tak nezmizí.

IZRAELSKÁ VÁLKA ZA NEZÁVISLOST: EXISTENCIÁLNÍ BOJ O PŘEŽITÍ

Boje v Palestině vypukly ještě předtím, než 15. května 1948 vypršel poválečný britský mandát vyhlášený OSN. Již 14. května – v den, kdy David Ben Gurion v Muzeu umění v 17 hodin vyhlásil Stát Izrael – bombardovala Tel Aviv egyptská letadla, ačkoli nedošlo k žádným obětem na životech. Američané uznali Izrael pouhých jedenáct minut po Ben Gurionově proklamaci a nový stát uznal i Sovětský svaz, ale Izrael okamžitě napadlo pět armád čítajících přes 20 000 dobře vyzbrojených Arabů z Egypta, Iráku, Sýrie, Transjordánska (později Jordánska) a Saúdské Arábie.

Válka v roce 1948 se zapsala do historie jako jeden z několika konfliktů konce 40. let, které ovlivnily budoucnost světa až do současnosti. „Izrael se zrodil v bitvě,“ napsal Chaim Herzog, šéf vojenské rozvědky Izraelských obranných sil (IDF) ve válce za nezávislost

a budoucí prezident Izraele. „Jeho armáda se zrodila v ohnisku konfliktu a neustálého boje o existenci, který charakterizuje Stát Izrael od jeho založení“.¹² Ve srovnání s vysoce sofistikovanou vojenskou silou, kterou se země proslavila, však tato válka, slovy polního maršála Michaela Carvera, takovou sofistikovanou záležitostí nebyla, protože se vedla především na pozadí požadavku Valného shromáždění OSN na příměří, což nutilo každou stranu, aby se snažila co nejrychleji zabrat co nejvíce území, které by mohla použít jako trumfy, jakmile by bylo příměří nastoleno.¹³

Dne 15. května překročily u Gešeru řeku Jordán irácké jednotky a téže noci obsadily syrské jednotky dvě židovské osady na planině pod Golanskými výšinami. Ben Gurion, zakladatel nového státu a první premiér, nařídil Moše Dajanovi, veliteli polovojenské Hagany – která se měla brzy stát součástí IDF –, aby „držel Jordánské údolí“.¹⁴ Mezitím na jihu pochodovala egyptská armáda směrem k Tel Avivu, zatímco u Majdalu se vylodily další jednotky; ze severu vtrhla libanonská vojska a z východu irácké a jordánské jednotky. Saúdská Arábie rovněž vyslala kontingent, který bojoval pod velením Egyptanů.

Přestože se strategická situace zdála být pro Izraelce bezvýchodná, měli dvě velké výhody. Zaprvé měli organizované vnitřní komunikační, zásobovací a přísunové linie a měli centrální velení, zatímco arabské útoky byly značně nesouvislé a nekoordinované. „To, co Izraelci chybělo na zdrojích, jsme doháněli vynalézavostí a organizací,“ napsal Šimon Peres, tehdejší šéf izraelského námořnictva. „A to, čeho měli naši nepřátelé dostatek, našťěstí promarnili v chaosu“.¹⁵ Zadruhé obránci věděli, že porážka by zcela jistě vedla k zániku židovského státu a možná i k vyhlazení Židů v Palestině. Pouhé tři roky po holocaustu si nedělali iluze o tom, co by to znamenalo pro židovství.

Izraelská morálka zůstávala během války na velmi vysoké úrovni, přestože se několikrát zdálo, že je rodící se země odsouzena k zániku. Jak ukazují tisícileté dějiny konfliktů, morálku sice nelze kvantifikovat, ale pro vítězství je zásadní. Přestože mnozí egyptští, syrští a jordánští vojáci bojovali statečně za znovuzískání území svých arabských bratrů, jejich cíl nebyl tak existenciální, biblický a všeobjímající jako cíl Izraelců, kteří byli ve snaze upevnit legitimitu sionismu ochotni překročit jakékoli meze.

V Davidu Ben Gurionovi měli Izraelci vůdce, který zcela pochopil generální linii a po mnoho let o ní hluboce přemýšlel. Byl to právě Ben Gurion, kdo na podzim roku 1947 reorganizoval Haganu a vytvořil Národní velitelství zastupující všechny židovské politické strany v Palestině. Byl to on, kdo jako ministr obrany i premiér přijímal nesnesitelně těžká rozhodnutí o tom, kam poslat izraelská děla ráže 65 mm; kdo prokázal osobní statečnost, když pomáhal nést na nosítkách svého osobního strážce zraněného egyptským ostřelováním. To on si všiml, že ústředním bodem boje je Jeruzalém, ať už se v oblasti Negevské pouště děje cokoli; to on přijal argumenty Jicchaka Rabina, aby se zaměřil na pomoc Jeruzalému; to on potlačil povstání Irgunu během jednoho z krátkých příměří; a to on vyhnal Araby z Lyddy a Ramly.

Chaim Herzog charakterizuje Ben Guriona jako člověka, který „vedl židovské obyvatelstvo Palestiny – obléhané, odříznuté od světa, vystavené britské námořní blokádě, mnohokrát zbavené základních zbraní nutných k sebeobraně a bojující na všech frontách proti těžké přesile“.¹⁶ Ben Gurionovy řečnické schopnosti, inspirativní výběr velitelů, jako byli Moše Dajan a Jiga'el Jadin, náčelník izraelského generálního štábu, a jeho odhodlání při realizaci strategie, stejně jako jeho schopnost neúnavně měnit strategii v reakci na rychle se měnící události, z něj činí personifikaci velkého strategického vůdce.

Izrael povolal všechny bojeschopné muže žijící v zemi a v říjnu čítaly síly IDF, které o pět měsíců dříve měly jen 20 000 mužů, přibližně 90 000 příslušníků.¹⁷ Naproti tomu početní stavy invazních armád byly posíleny jen mírně a také zůstávaly poměrně neměnné.¹⁸

Dalším aspektem izraelské války za nezávislost byla přítomnost zahraničních bojovníků, které do konfliktu přivedla víra ve společnou věc, jak to bylo vidět již u mezinárodních brigád ve španělské občanské válce ve 30. letech 20. století (a znovu se to mělo projevit na Ukrajině v roce 2022). Do bojů za Izrael se v roce 1948 hlásili dobrovolníci z celého světa, především, ale nikoli výhradně, z židovské diaspory. Historik sir Martin Gilbert píše o „mužích a ženách, kteří opustili svou práci a rodinu, aby mohli sloužit na bojišti... kteří nechtěli vidět židovský stát zničený“.¹⁹ Říkalo se jim Mahal*

* Hebrejská zkratka pro „Mitnadvei Hutz la'aretz“ (dobrovolníci ze zahraničí).

a pravděpodobně jich bylo až pět tisíc. Na rozdíl od některých pozdějších konfliktů stálo světové mínění pevně na straně Izraele.

Sýrie vyslala 20. května ve 4.30 hodin ráno brigádu tanků a obrněných vozidel za Galilejské jezero, aby napadla židovské osady; zaútočila na kibuc Degania, který izraelští stratégové považovali za klíčový pro udržení severní části země. Někdy může pád nebo udržení klíčových bodů záviset na relativně malém množství výbroje a pouhé houževnatosti těch, kteří ji mají v rukou; v tomto případě zachránily kibuc před obsazením dva 65mm izraelské kanóny a několik zápalných lahví a ručních granátů. Mezitím na jihu použili obyvatelé kibucu Kfar Darom 11 km jižně od Gazy k obraně protitankové zbraně PIAT*. Současně probíhala pětidenní bitva o kibuc Jad Mordechaj na silnici Gaza–Majdal, která zachránila Tel Aviv. Jižně od Jeruzaléma změnil kibuc Ramat Rahel čtyřikrát vlastníka, než se Izraelcům konečně podařilo získat jej zpět a udržet jej natrvalo. „Ačkoli nás nepřítel převyšoval jak počtem vojáků tak i zbraní,“ napsal o sedm desetiletí později Šimon Peres, „odmítli jsme se nechat převálcovat a naše síly použily k obraně svých pozic vše, co měly k dispozici.“²⁰

Bitva o židovskou čtvrť jeruzalémského Starého města vyvrcholila 26. května, kdy dělostřelecké útoky jordánské Arabské legie pod velením britských důstojníků donutily obránce 28. května ke kapitulaci. Obránci byli odvezeni do Jordánska jako váleční zajatci a Jordánci měli nejdůležitější duchovní domov Židů ovládat po další dvě desetiletí. Na jiných místech města však odpor pokračoval. Koncem května nasadilo izraelské letectvo čtyři messerschmitty, které zakoupilo od Československa, a podařilo se mu zdržet egyptskou tankovou kolonu. Ačkoli se Izraeli nepodařilo získat vzdušnou převahu nad arabským letectvem, dokázal ji alespoň nepříteli odepřít – což samo o sobě představovalo zásadní taktické vítězství.

Izraelci používali velmi účinně dezinformace. Winston Churchill kdysi poznamenal, že „v době války je pravda tak cenná, že by ji vždy měla doprovázet ochranka složená ze lží“. Třebaže Jiga'el Jadin řekl novinářům, že jeho jednotky zcela obklíčily egyptské síly u Ašdodu, po válce přiznal: „Byl to naprostý blaf. V době, kdy jsem toto prohlášení učinil, na něm nebylo ani slovo pravdy.“²¹ Přesto

* Zkr. Projector, Infantry, Anti-Tank – britský vrhač protitankových granátů.

když o něm informovala média, přesvědčilo egyptské vrchní velení v Káhiře, které to pak oznámilo polnímu velitelství v Ašdodu jako hotovou skutečnost. Zatímco otevřené, nestydaté lži adresované světovým médiím s sebou nesou zjevná morální a politická rizika, Jadinova prostá, nestydatá lež nemohla mít větší úspěch. Kombinace sympatizujících žurnalistů a národa bojujícího o holý život vytvořila ideální příležitost k postavení účinné „obraně hradby lží“.

I když 4. června vstoupily do Jeninu na Západním břehu Jordánu Izraelské obranné síly, město bylo později téhož dne znovu dobyto odvážným iráckým protiútokem. Nicméně do konce prvního červnového týdne opustilo více než 200 000 Arabů 155 vesnic v oblastech pod izraelskou kontrolou a dalších 73 000 odešlo z Jaffy a Akry, přičemž jen samotný Jeruzalém opustilo 40 000 Arabů.²² Jednalo se o masový přesun obyvatelstva, který měl mít pro Stát Izrael a okolní území hluboké důsledky na další desetiletí.

Jordánská Arabská legie ovládla Latrun, od 25. května uzavřela hlavní silnici do Jeruzaléma a zavedla tam extrémní přidělový systém, kdy vojáci i civilisté dostávali pouze dva kousky chleba denně. Dne 11. června, po čtyřech týdnech konfliktu, vstoupilo v platnost čtyřtýdenní příměří OSN. Izrael do té doby kontroloval Galileu, Jizre'elské údolí od Haify po řeku Jordán, část centrální Negevské pouště a pobřeží až po Ašdod a ponechal si otevřenou alternativní cestu do Jeruzaléma.²³ Čtyři týdny příměří byly stráveny spíše hromaděním zdrojů než skutečným hledáním dohody o rozdělení v OSN. Z Československa byly dovezeny zbraně a do jednotek IDF vstoupili židovští přistěhovalci z britských záchranných táborů na Kypru.

Boje byly obnoveny o půlnoci 9. července, načež Izraelci rozšířili oblast Jeruzaléma, kterou kontrolovali, a pokusili se zatlačit Syřany zpět přes řeku Jordán, což se jim po deseti dnech těžkých bojů tváří v tvář syrské letecké a dělostřelecké převaze nepodařilo. Dvanáctého července padla do rukou Izraelců Ramla a asi 50 000 Arabů z této oblasti se uchýlilo na samarskou pahorkatinu, což mělo za následek úmrtí asi 355 uprchlíků.²⁴ Jak se ukázalo při pádu Francie v roce 1940 a mělo se často opakovat i později, pohyb uprchlíků blokuje silnice a může zpomalit postup; přesně to zjistila Arabská legie na silnicích z Ramly a Lyddy.

Ten den se projevil další moderní aspekt války, když Izraelci dobyli na Iráčanech Ras al-Ajn, čímž umožnili odklonit vodu z řeky

Jarkon zpět do Jeruzaléma, jehož obyvatelé dostávali přiděly vody na mytí, vaření a pití v množství necelých čtyř litrů na osobu a den.

Dvanáctý červenec znamenal pro Izrael další důležité taktické vítězství. U Negby v jižní části Izraele v oblasti Negevské pouště byly egyptské síly postupující směrem k Tel Avivu nuceny ustoupit poté, co se izraelská osada ubránila a přežila útok, při kterém bylo na 150 obránců vypáleno 4 000 granátů. Když se zajatý egyptský důstojník zeptal, jak se obráncům Negby podařilo takový prudký nápor přežít, našel vysvětlení v místních novinách. Příslušná pasáž svědčila o pozoruhodné jasnozřivosti ohledně samotné války a o základní její složce, která ovlivnila osudy velitelů supervelmocí stejně tak jako partyzánských bojovníků:

Kvantitativně mluvil poměr sil ve váš prospěch, ale kvalitativně byl na naší straně. Egypťanům chyběla jedna věc – jasná představa o účelu bitvy. Ale právě tu jsme měli v plné míře: nebojácného ducha, vědomosti a přesvědčení o účelu bitvy, vědomí, že jsme vlastními těly zatarasili cestu na sever.²⁵

Pro ochranu dalších osad byla důležitá minová pole, například u vesnice Gal On, 24 km východně od Negby. Ačkoli jsou nášlapné miny ve dvacátém prvním století pochopitelně odsuzovány pro svou schopnost mrzačit nevinné civilisty všech věkových kategorií ještě dlouho po skončení konfliktu, mohou mít také, stejně jako v bitvě u El Alameinu v roce 1942, neocenitelný účinek v podobě uzavření nebo zpomalení manévrovacích možností nepřítele.

Když 16. července obsadily IDF arabské město Nazaret v Galileji, někteří izraelští vojáci začali rabovat, což je běžný, i když opovrženíhodný aspekt války, jenž přetrvává po staletí.²⁶ Sloužit v armádě není dobře placená profese a válečný chaos poskytuje spoustu příležitostí k rabování majetku místního obyvatelstva, zejména když důstojníci nemají své jednotky plně pod kontrolou nebo, což je ještě horší, záměrně před touto praktikou zavírají oči. Drancování je základní součástí války, ale není o nic méně odsouzeníhodné a pochopitelně vede k trvalé nelibosti obětí. V izraelské válce za nezávislost, která byla celkově vznešeným bojem, měla praxe rabování znatelně škodlivý vliv na obranyschopnost: protiútoky Arabů byly stále úspěšnější téměř výhradně kvůli nedostatečné připravenosti k obraně, což

byl následek toho, co izraelský oficiální vojenský historik podplukovník Netanel Lorch popsal jako „chamtivost po kořisti“.²⁷

Dne 19. července 1948 vstoupilo v platnost druhé příměří OSN, které bylo obdobně jako to první na obou stranách dodržováno ve stejné míře, jako bylo porušováno. Do té doby byly silnice z Haify do Nazaretu i Tel Avivu pod izraelskou kontrolou, ačkoli Egypťané byli na pobřeží Středozemního moře jen 32 km jižně od Tel Avivu a odřízli Negevské osady, které musely být zásobovány letecky. Arabská legie ovládala část hlavní silnice mezi Tel Avivem a Jeruzalémem a židovské osady na severu zůstávaly v obležení. Do židovského Jeruzaléma se však nyní dostávala voda a dodávky zbraní z Československa pokračovaly až do 12. srpna, kdy Stalin náhle nařídil jejich zastavení, načež byly dováženy přes Itálii a Švýcarsko.

Příměří se na obou stranách zhroutilo 15. října, v neposlední řadě v důsledku izraelského bombardování egyptské letecké základny v Al-Ařiši a železniční trati z Al-Ařiše do Rafy, spolu s obnovením bojů v Jeruzalémě i mimo něj. OSN zasáhla 19. října a požadovala, aby se obě strany do 22. října 15 hodin stáhly na pozice z 15. října. To dalo Izraelcům pouhé tři dny na otevření cesty do Negevu přes opevněné kopce kolem Hulajkatu, kde se tak odehrály jedny z nejprudších a nejzoufalejších bojů války, než vstoupilo v platnost příměří Rady bezpečnosti. Dne 4. listopadu odmítl Izrael vrátit oblasti, které v Negevu dobyl zpět na Egyptu. Mezitím Jordánci dobyli Horní Galileu. Izraelci byli oprávněně přesvědčeni, že dobytí území přinese větší bezpečnost, než jaké by bylo dosaženo dodržováním požadavků OSN.

Další jednání, včetně výhrůžek Izraeli ze strany Velké Británie a varování prezidenta Trumana, zajistila, že do 2. ledna 1949 opustila všechna izraelská vojska Sinaj a 24. února podepsal Izrael příměří s Egyptem, po němž následovalo další příměří dohodnuté 23. března s Libanonem, 3. dubna s Transjordánskem a fakticky s Irákem a 20. července se Sýrií. V době uzavření posledního příměří bylo 80 % území mandátní Palestiny v izraelských rukou, avšak pásmo Gazy, Západní břeh Jordánu a Staré město Jeruzalém nikoli. Ve válce zahynulo asi 6 000 Židů – 1 % všech obyvatel státu –, ale získali o 30 % více území, než jim původně přidělila OSN.²⁸ Celá země zůstávala v dosahu arabského dělostřelectva a vosí pas státu měl v nejužším místě k moři jen 14,5 km, ale Izrael existoval.

Stát Izrael alespoň prozatím přežil invazi pěti arabských zemí – pozoruhodný úspěch pro novou zemi obývanou skupinou lidí, kteří ve své nedávné historii tak strašně trpěli. Tato válka však neměla být poslední, kterou Izrael zažil. Po dalších dvou porážkách se protivníci Izraele naučili koordinovat překvapivé útoky a stát de facto obklíčila protiizraelská koalice. První mírová smlouva – na rozdíl od pouhého příměří – s arabským státem byla podepsána až v roce 1979, tři desetiletí po vzniku Izraele.

Jiga'el Jadin nepochyboval o tom, kdo má zásluhu na vítězství v izraelské válce za nezávislost, a vyzdvihl „mimořádné kvality izraelské mládeže“, která podle něj „do sebe vstřebala plnou míru touhy Izraele vrátit se po tisíciletém exilu na svou půdu a žít ve svobodě a nezávislosti“.²⁹ Právě tato vlastnost – existenciální touha, metafyzická pečť vtisknutá zemi – znovu a znovu spojovala národ se zemí a vyhrávala války, které odvedení vojáci prohrávali.

Rozhodnutí Izraele militarizovat své občany bylo zásadní složkou jeho dalšího přežití. Stát pochopitelně přistupoval k příměříům nařízeným OSN cynicky a z ekonomického hlediska nebyl schopen uživit velkou stálou armádu, a proto je dnes obyvatelstvo Izraele odváděno nejméně na dva roky k vojenské službě, což mu umožňuje postavit do pole největší armádu na světě v poměru k počtu obyvatel.³⁰ Pro další existenci Izraele byl rovněž zásadní vývoj osobité vojenské doktríny, která, jak poznamenal Chaim Herzog, byla:

založená na flexibilitě, překvapení a improvizaci. Noční boj, rychlost, operace ve stylu commandos, strategie „nepřímého přístupu“ – to vše se stalo charakteristickým znakem filozofie, kterou izraelské obranné síly vyvinuly. Především byl kladen důraz na vštěpování pružnosti myšlení vojákům v poli, a zejména nižším velitelům, kteří byli cvičeni, aby se dokázali v zápalu boje přizpůsobit změnám, k nimž nevyhnutelně dochází.³¹

Takový vývoj neprobíhal jen v Izraeli. Zbytek světa sledoval izraelskou válku za nezávislost, aby zjistil, co se dá vyvodit z toho, že malá občanská armáda porazí pět armád profesionálních.

MALAJSKÝ VÝJIMEČNÝ STAV, 1948–1960: UČEBNICOVÁ PROTIPOVSTALECKÁ KAMPAŇ

Malajsko – tak často přehlížené ve vojenských dějinách i v geopolitických knihách – bylo dějištěm jedné z nejvýznamnějších evolucí války po roce 1945. Tamní protipovstalecká kampaň byla dlouhá, složitá a těžce vybojovaná: ale jejím výsledkem bylo vítězství. Ačkoli každá kampaň se zaměřuje různým směrem, právě v britské kolonii Malajsko se pomalu, ale jistě rozvíjel komplexní protipovstalecký přístup. Jeho vliv se rozšířil jako kruhy na vodě do všech protipovstaleckých kampaní dvacátého století i pozdějších.

Po druhé světové válce zaútočila na Brity prokomunistická Malajská národní osvobozenecská armáda (MNLA), která použila stejné metody, tábory a vybavení jako v boji proti Japoncům. Po vraždě tří britských plantážníků 16. června 1948 byla pozastavena platnost *habeas corpus* a byl vyhlášen výjimečný stav. MNLA tehdy čítala asi 5 000 příslušníků, z nichž asi 90 % bylo čínského původu. Přestože povstalci získali určitou podporu 1,88 milionu malajských Číňanů, proti se postavilo 2,43 milionu nečínských Malajců, 530 000 Indů a 12 000 Evropanů, kteří na poloostrově žili.³² Praxe partyzánů vypalovat nesympatizující vesnice, které jim odmítaly dodávat potraviny, jejich popularitu u většinového etnika ještě více snížila.

Britové měli několik významných výhod – většina malajského obyvatelstva zůstala věrná svým dědičným sultánům, kteří byli spojenci Británie, a v opozici bylo jen menšinové obyvatelstvo, malajští Číňané.³³ To stavělo Británii do záviděníhodné pozice ve srovnání s jinými protipovstaleckými kampaněmi dvacátého století, jak dokazují zkušenosti Francouzů z Indočíny a Alžírka.

Britové reagovali na teroristickou kampaň MNLA tím, že do října 1949 internovali 6 343 osob podezřelých z terorismu a 10 000 jich deportovali do Číny.³⁴ Ačkoli dosud bezpečnostní složky označovaly své nepřátele za bandity, v roce 1952 je nazvaly „CT“ – komunistickými teroristy. Ti do té doby zabili 3 000 lidí, přestože proti nim stálo 30 000 vojáků Commonwealthu a 60 000 místních policistů.³⁵ V prvních dnech výjimečného stavu v roce 1948 se britští branci rovněž dopouštěli válečných zločinů, což podtrhuje jev, který v této knize ještě několikrát zmíníme, že nedávno odvedení vojáci, kteří nejsou dobrovolníky, se chovají mnohem hůře než zkušené, vycvičené vojáky, někdy v důsledku paniky, ale často z pouhé nedisciplinovanosti.

V malajských džunglích byly běžně vypalovány prokomunistické vesnice, s lidmi ve vazbě se zacházelo špatně, 25 000 podezřelých bylo internováno na více než měsíc a při jednom masakru bylo zabito nejméně 24 čínských civilistů.³⁶ Jak už to tak bývá, snaha čelit teroru terorem byla zcela kontraproduktivní.

Generálporučík sir Harold Briggs si uvědomoval, jak je tento druh teroru odsouzený k nezdaru. Jako veterán barmského tažení ustanovil plán na neutralizaci komunistické hrozby v regionu. Ten byl založen na zajištění bezpečnosti venkovského obyvatelstva a zároveň na omezení dodávek potravin, financování a náboru MNLA.³⁷ Součástí plánu bylo také vybudování až 500 „nových vesnic“ pro půl milionu čínských „squatterů“, kteří byli vyloučeni z malajské společnosti a představovali tak ideální živnou půdu pro komunistický terorismus.³⁸

Dodávky elektřiny, pitné vody, budování škol, klinik a respektování vlastnických práv se ukázaly jako silný faktor odrazující od podpory maoismu, ale toto opojné lákadlo bezpečnosti mělo dialektického partnera: zavedení tvrdé disciplíny pro ty, kteří neuposlechli. Obyvatelé museli zůstat ve vesnicích za ostnatým drátem, a když se vydávali za prací, byli vystaveni prohlídkám a platil pro ně zákaz vycházení. „Nemůžete se vypořádat s nákazou komárů tím, že budete hubit každého jednotlivého komára,“ prohlásil Briggs. „Musíte najít a vydezinfikovat jejich líhniště.“³⁹ Tento postup bude okopírován o několik desetiletí později po vpádu amerických sil do Iráku, kdy budou z celých čtvrtí v nejpostiženějších oblastech Bagdádu, Fallúdze a dalších obtížně dostupných městech vytvořeny „uzavřené komunity“ obklopené betonovými zdmi, jež umožní kontrolu vstupu do těchto míst pomocí biometrických identifikačních karet a dalších opatření.

Dne 5. října 1951 se bandě 38 partyzánů MNLA podařil husarský kousek, když při přepadení silnice 64 km severně od Kuala Lumpur zabili sira Henryho Gurneyho, britského vysokého komisaře v Malajsku. Přestože šlo o propagandistický čin, byla to nakonec taktická chyba. Gurneyho nahradil sir Gerald Templer, veterán z bojů na Sommě, u Dunkerque a Anzia, který v únoru 1952 převzal funkci vysokého komisaře i velitele operací v Malajsku. Templer, olympijský vítěz v překážkovém běhu a mistr britské armády v šermu bodákem, se v Malajsku ukázal jako příkladný strategický vůdce, který skvěle

plnil každý zásadní úkol a navázal na Briggsův generální plán vysušit teroristickou bažinu. Templerův nejvyšší šéf Winston Churchill kdysi ve své knize *The Malakand Field Force* (Polní vojsko v Malakandu) napsal, že „dynamit v rukou dítěte není nebezpečnější než chabě prováděná radikální politika“.⁴⁰ Templer byl od okamžiku, kdy vkročil do Malajsie, odhodlán provádět radikální politiku důrazně.

Jedním z prvních Templerových kroků bylo zopakování slibu britské vlády, že Malajsku bude udělena nezávislost, jakmile to bezpečnostní situace dovolí, což Malajce povzbudilo a v srpnu 1957 byl slib splněn. Templer také udělil řádné občanství všem cizincům narozeným v Malajsku, což bylo další přání Malajců čínského původu. Nepodceňoval nadcházející boj a v roce 1953 prohlásil: „Vždycky jsem říkal, že k úplné nápravě toho všeho povede dlouhá cesta.“⁴¹ Měl plnou politickou podporu z Londýna, kde by prohra v Malajsku znamenala ránu pro britskou prestiž i pro znovuzvoleného premiéra Winstona Churchilla.

Templer měl pravdu, pokud jde o dlouhou cestu; během výjimečného stavu došlo k nejméně 8 750 „kontaktům“ mezi bezpečnostními silami a komunistickými partyzány, přičemž přepady v džungli a potyčky byly na denním pořádku.⁴² V průběhu bojů docházelo k ostřelování úkrytů v džungli v Johore letouny Spitfire, k přepadovým operacím, jejichž cílem bylo nahnat nepřítel proti čekajícím policejním kordónům, k neustálému hlídkování (přezdívanému „busení do džungle“), k nájezdům za úsvitu na izolované policejní stanice a k protiútokům na tábory teroristů; kočovní domorodci v Peraku dokonce používali proti partyzánům šipky napuštěné jodem. V hluboké džungli byla nasazena skupina zvaná Jednotka fretek; výsadbáři záměrně přistávali na vrcholcích stromů a pak se spouštěli na zem pomocí lan. Další taktikou bylo „přesvědčení“ 180 bývalých partyzánů, aby podnikali operace proti svým někdejšími soudruhům, což poskytlo neocenitelný vhled do komunistických vojenských postupů. Templer dokázal být občas tvrdý – jednou snížil příděl rýže na polovinu a ve vesnici, kde se ukrývali teroristé, kteří zabili dvanáct britských vojáků, vyhlásil dvaadvacetihodinový zákaz vycházení –, ale obecně byl považován za spravedlivého, přičemž si více než zasloužil svou oblíbenou přezdívku „malajský tygr“.

Boje v hustších částech džungle byly ztíženy terénem, v němž někdy urazit jednu míli trvalo čtyři hodiny, a to často s vojáky

postupujícími v jednom zástupu. „V nepřehledné džungli,“ napsal jeden z veteránů, John Scurr,

jsou obrovské, popínavými rostlinami obtočené kmeny stromů s kořeny vysokými jeden metr a dlouhými deset metrů, přes které hlídka musela přelézat. Někdy bylo třeba přebrodit rychle tekoucí řeky nebo rozsáhlé plochy páchnoucích bažin. Vlhké horko smáčelo vojáky potem, až se z nich viditelně pařilo... Pijavice vyhledávaly jejich zranitelnou kůži a vysávaly jim krev: člověk mohl najít od pěti do padesáti stvoření, která se mu přisála na tělo. Byli tu také zákešní, kousaví červení mravenci, kteří se na nás sypali ze stromů... Noční spánek nevyhnutelně rušila hejna bzučících komárů... V monzunových měsících byli pochodující vojáci kolem čtvrté hodiny odpolední každý den promáčení přívalovým deštěm, který mohl trvat bez přestávky až deset hodin... Muži často velkou část noci proleželi v proudech bahnité vody, která se valila přes jejich příkryvky, a marně se snažili usnout. Při takové únavě a nepohodlí, navíc s dalším nebezpečím malárie, skvrnitého tyfu, žloutenky, úplavice, hadího uštknutí, bodnutí škorpiónem, vředovitých boláků, pásového oparu, hniloby nohou a palčivého horka by se dalo předpokládat, že vojáci mají už tak dost starostí, ale samozřejmě tu byl také nepřítel.⁴³

Morálka bezpečnostních sil však zůstala vysoká, a to především díky víře v konečné vítězství. Scurr vzpomínal na jeden kontakt, při němž se hlídka Královské yorkshirské lehké pěchoty ocitla v nevýhodné pozici proti přesile pět na jednoho, ale když teroristé náhle zastavili palbu, jeden malý, ale statný voják vykřikl: „Co se děje, Johnny? NAAFI* vyhlásila přestávku?“⁴⁴ Bezpečnostní síly byly také lépe vyzbrojeny než partyzáni; v prvních letech pohotovosti nosili jejich příslušníci americké karabiny M1 a M2 ráže .30 a lehké kulomety Bren ráže .303, které později ustoupily poloautomatickým brokovnicím Browning A-5 ráže 12 a Remington s přebíjením pomocí

* Navy, Army and Air Force Institutes = společnost založená britskou vládou 9. prosince 1920 za účelem provozování rekreačních zařízení potřebných pro britské ozbrojené síly a prodeje zboží vojákům a jejich rodinám. (pozn. překl.)

posuvného předpažbí, které se lépe osvědčily v boji zblízka; ten byl pro válku v džungli typický.⁴⁵

Templer důrazně prosazoval Briggsovu dvoustrannou strategii boje proti povstalcům ve stylu „cukru a biče“. Souběžně s programem budování nových vesnic probíhaly agresivní operace v džungli na velké vzdálenosti, které prováděly speciální jednotky, jako například speciální výsadková jednotka Michaela Calverta, zvaného „šilený Mike“, která využívala lovce lebek z Bornea jako stopaře. „Střílení představuje v této záležitosti pouze 25 % problémů,“ hlásil Templer v listopadu 1952 ministrovi kolonií Oliveru Lytteltonovi, „a zbylých 75 % spočívá v tom, jak získat lidi této země na naši stranu.“⁴⁶ Jednou shrnul svou a Briggsovu strategii slovy: „Řešení nespočívá v nasazení dalších vojáků do džungle, ale v získání srdcí a mysli obyvatelstva.“⁴⁷ Fráze „srdce a mysl“ se chopili politici a nadužívali ji do té míry, že ji Templer ještě v roce 1968 označil za „odpornou“. Přesto zůstává nejstručnějším vysvětlením, jak zvítězit v protipovstaleckém boji, a její účinnost se prokázala nejenom ve válkách v džungli.

Po Briggsově masivním navýšení počtu příslušníků bezpečnostních sil, který se během dvou let zpětinasobil, přičemž byla posílena i britská posádka, mohl být Templerův protiútok veden zpravodajsky. Od roku 1952 provedla Velká Británie za pět měsíců rozsáhlou reformu malajských policejních sil: propustila 10 000 úředníků kvůli korupci nebo neschopnosti – tyto dvě věci často šly ruku v ruce – a zřídila nové policejní školy, kde vyšší britští policejní důstojníci vyučovali analytické metody a vyšetřovací techniky.⁴⁸ Čtyřměsíční základní výcvik byl povinný pro každého důstojníka a ti nejlepší byli rok školeni v Británii. Počet etnických Číňanů v malajských policejních silách se v kalendářním roce 1952 více než zdvojnásobil a díky lepší disciplíně a intenzivnímu výcviku se zlepšil vztah mezi bezpečnostními složkami a obyvatelstvem, což vedlo k řádnému koloběhu lépe využitelných zpravodajských informací, a to zase pomohlo zlepšit bezpečnostní situaci.⁴⁹

Velkou cenu měli zajatí povstalci. Od mučení, jež se z morálních i praktických důvodů nedoporučovalo, se upustilo ve prospěch výslechových metod, které byly v souladu s Ženevskou konvencí. Tato logika měla dvě hlavní odůvodnění: mučení radikalizovalo ty, kteří mu byl vystaveni, a příliš často také přinášelo bezcenné informace, podávané jen proto, aby tím bylo ukončeno utrpení.⁵⁰ Templer

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy ***Konflikt***.

Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.